

V Ljubljani, dné 1. kimovca 1896

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

za LEPOSLOVJE in ZNANSTVO.

Leto
IX.

Štev.
17.

VIRIBVS VNITIS
Z ZDRUŽENIMI
MOČMI!

Urejuje in izdaje
dr. Francišek Lampe.
Tiska
Katol. Tiskarna.

Vsebina 17. zvezka.

	Stran
1. Triglav. Zložil <i>F. S. Finžgar</i> . II. Mati. — III. Na planino. — IV. Peričnik	513
2. Na Gorenjskem. Zložil <i>E. Gangl</i> . I. Na planino	516
3. Za pravdo in srcé. (Tragedija v petih dejanjih iz časa kmetiških uporov l. 1573.) Spisal <i>Anton Medved</i> . I. dejanje	517
4. Najmlajši mojster. (Povest iz l. 1608.) Spisal <i>Velimir</i> . (Dalje.)	526
5. Vzori in boji. Po prijateljevih pismih priobčil <i>Jož. Ošaben</i> . (Dalje.)	529
6. Književnost	541
Slovenska književnost. <i>Lirske in epske poezije</i> . Napisal <i>A. Aškerc</i> .	
7. Razne stvari	544
<i>Naše slike</i> . — <i>Knežji dvorec v Ljubljani</i> . — <i>Zvezdoslovni koledar za mesec kimovec</i> .	
Na platnicah: <i>Socijalni pomenki</i> . (Dalje.) — <i>Poziv k slavnosti odkritja spominske plošče Davorina Trstenjaka</i> . — <i>Poziv „Pedagogiškega društva“</i> .	

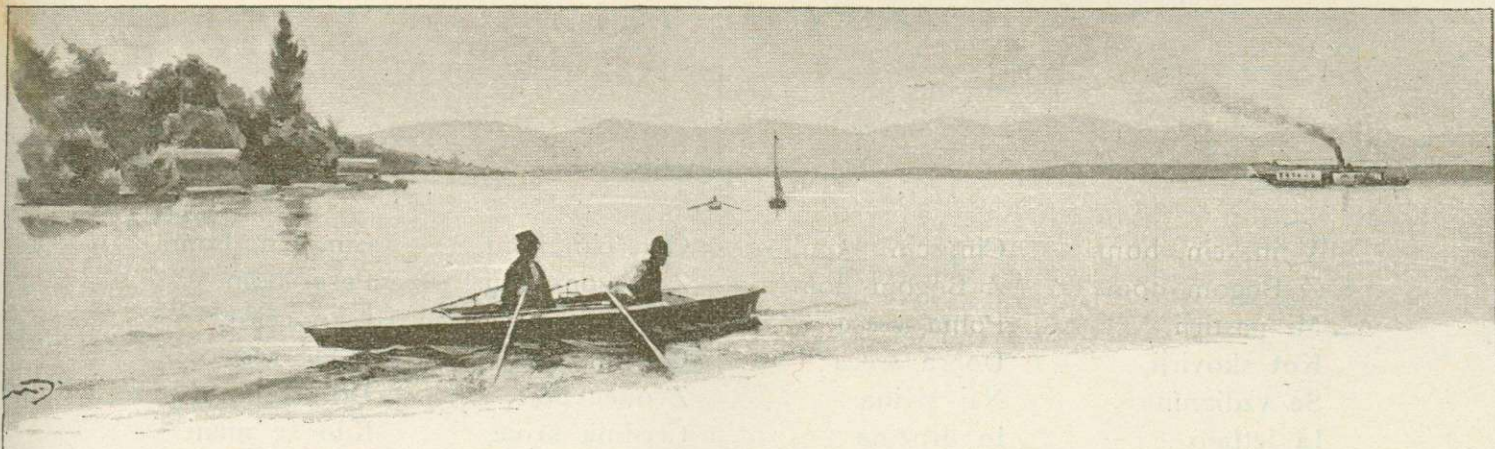
Slike.

1. Po jezeru. <i>M. Jama</i>	513
2. Mati in hči. (Ilustracija.) Risal <i>M. Zarnik</i>	515
3. Izveličar. (Slika iz bistrskega samostana)	520
4. Spomin na potres. (Bivanje v sodih.)	536
5. Most čez Dunav v Budapešti	537
6. Brizinški škof <i>Janez Franc</i> (od l. 1696. do l. 1727.)	543

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII. in VIII. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrť leta 85 kr. V ptuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse letošnje (1896) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

Po jezeru. (M. Jama.)

Triglav.

(Zložil F. S. Finžgar.)

(Dalje.)

II. Mati.

P rinesla Mina je domov perilo,
 Napela je od jablane do lipe
 Konopec, ki ga sama je sukala.
 Nanj belo platno ročno je razpela,
 Razpenjajoč je pesmi ponavljala,
 Ki pela jih je pri vretenu urnem
 Z družicami na preji v zimski noči.
 Prišla je mati, Rupnica postavna,
 Ob boke si je vprla pridne roke,
 Veselo zrla je na mlado hčerko,
 Mladilo se ji je priletno lice.
 Mordà spomin nazaj ji je uhajal,
 Ko sama še je prepevala tako,
 S kolovratom hodila je na prejo.
 A hčerki mora biti tajnost skrita,
 Da lastna mati je ponosna nanjo.
 Zato zresni se lice Rupnici,
 In važno, kakor znajo gospodínje,
 Perico ogovarja: „Vedno poješ!
 Ne veš, da ti sedaj je misliti,
 Kaj bode treba vzeti na planino,
 Za kočo kaj bo treba, kaj za kuho?“

„Čemu? Saj vi ste vse že uredili!
 Pripravljena, pomita je posoda;
 Zložim jo rahlo v jerbas pisani,
 Zavežem s prtom, ki sem ga oprala —,
 Potem takoj grem lahko na planino.““

„Kaj mara se ti, ker imaš še mater!
 Ej, Mina, pride čas, ko sama boš,
 Tedaj ne bo se ti ljubilo peti.
 Skrbi se bodo vgnezdile ti v glavo,
 Pa matere ne bo z nasvetom modrim.
 Zato sedaj od matere se uči,
 Da kes ne bo zagrenil ti življenja!“

Beseda resna ni zgrešila poti:
 Kot jez zaprla Mini pesmij vir,
 Zaprla je besedo s petjem vred,
 Srce nedolžno hčerki je pretresla.
 Molčé je hčerka šla za materjo,
 Ki Mino v belo čumnato je vèdla:
 Napolnjen sklednik je s posodo čisto,
 In žličnik javorovih žlic je bogat.
 Po klopi sita, lonci, ponve, korci — — —
 Vse v lepem redu težko pričakuje,
 Da Mina jih ponese na planino.
 Po vrsti kaže hčerki skrbna mati,
 Kaj s sabo naj ponese na planino.
 Omarico, ki vzdana je v steno
 Odpre nazadnje še in hčeri pravi:

„Med sklede vtakni tudi ta-le zveženj;
 Zavila sem bezgov in lipov cvet,
 Da čaj zavreš, če kdo se prehladi.
 Boganico sem tudi pridejala,
 Mladiko oljčno in Štefanjo vodo.
 Boganico zažgí ob hudi uri,
 Oblake dim prežene točonosne;
 Pokadi z oljko se, če od urokov
 Bolí te glava in slabost obhaja.
 S Štefanjo vodo pa živíno krópi,
 Da vrázaric odženeš moč od nje.
 Zvečer molitve nikdar ne pozabi!
 Na glas uberi vselej rožni venec,
 In ptujca naj ne bo te nikdar sram!
 Če všeč mu ni, naj gre iz naše koče,
 Ker bolje je, da njega ti preženeš,
 Kot da molitev ptujec bi pregnal
 In blagoslov odpodil ž njo od hiše.“

Tako je Rupnica učila hčerko,
 Spoštljivo Mina je slušala mater.

III. Na planino.

Cin, cin, bom, Z Bogom dom! Mi pastirji Kot skovirji Se vzdignimo In letimo Na goré. Cin, cin, bom, Z Bogom dom!	Cin, cin, bom, Z Bogom dom! Polna vreča, Dobra sreča; Naj živina In družina Zdrava bo! Cin, cin, bom, Z Bogom dom!	Cin, cin, bom, Z Bogom dom! Čreda moka, Črednik uka, Zvonec poje, Črednik svoje Vmes drobi. Cin, cin, bom, Z Bogom dom!	Cin, cin, bom, Pasel bom Leto celo Zmer veselo. Do jeseni, Kdo se meni Za domá? Cin, cin, hom, Z Bogom dom!
--	--	---	---

Prišel je dan slovesni za pastirja,
Planinkam dolgo zaželeni praznik.
Zavezan z belim prtom čaka jerbas,
Ob njem pastirjeva bisaga težka.
Pred vežo votlo se oglašá zvonec,
Ki dvakrat le zapoje v celem letu:
Ko na planine ženejo pastirji,
In ko na jesen z gôr se vrača čreda.
Pozná živina dobro tisti zvonec,
Najbolj pa Mavra, ki že sedmo leto
Zvončasto slavo vživa ponosita.
Zravnala je otrple ude močne,
Privzdignila nad jasli modro glavo,
Mukaje naznanila vsemu hlevu,
Da danes se konča zapor pozimski.
Verige močne vse so zarožljale
In zaškripale mnogotere jasli,
Zapelí koz in ovec drobni zvončki.
Ves hlev umel je Mavre glas in zvonec.

Odpró mecesnova se vrata težka,
Skoz njé oblastno stopi črednik Miha,
Klobuk njegov najstič gre v goré —
Pozná se mu, da mnogo je prestal.
Obraz ni lep; razbrazdan je in rjav.
Čez ramo torba mu visi usnjena;
S klobukom hkrati jo je kupil Miha.
Obleka stara — Miha star pastir.
Le javorove cokle so nové,
Na novo s sekanci so nakovane.

„Pa Bog in sveti božji križ“, dé Miha,
Naravnost k Mavri nese težki zvonec.

Zapné zvončasti jermen okrog vrata,
Potem raztveze ponosito Mavro.
Za njo po vrsti je raztvezel vse:
Vse Cike, Belše, Liske in teleta,
Nazadnje drobnico meketajočo.
Pred vrati je pa stala gospodinja,
S Štefanjo vodo je kropila čredo
In blagoslova je prosila zanjo.
Ko zadnji kozek je čez prag pridrobil,
Prišel mastito Miha je iz hleva,
Oprtal zlahka težko je bisago,
In trdo odkorakal za govedo.

Za njim na prag prinese beli jerbas
Domača hči — jedinka — brdka Mina;
Vrteč na prstu svitek pisani
Poslušá pazno zadnja naročila,
Ki skrbna mati za slovo jih daje.
Potem zadene ročno težki jerbas,
Za čredo lahkonoga odhití. —

Za njo je zrla Rupnica postavna,
Dokler v smerečje črno ni se skrila.
Na delo šla je potlej pred ognjišče;
Zamišljena je ogenj podkurila,
Pristavila kosilo za družino,
Nato se je zamislila globoko
In dolgo sánjala vesele misli.
Kipeči lonec jo šelè je vzdramil
In sodbo to-le takrat je izrekla:
„Če taka bo ostala naša Mina,
Najboljši ženin si jo sme izbrati!“

IV. Peričnik.

Peričnik, tudi ti sedaj si prost!
Rešila te pomlad okov je zimskih.
Pomladni veter nate je zavel,
Zapokal s hrupom je steber ledeni,
Ki curek tvoj je celo zimo stražil.
Vode se penijo po ozki strugi,

Kot da popraviti hité v pomladi,
Kar v zimi mrtvi v snu so zakasnilé.
Pršeč razgrinja se meglica mokra,
Na drevju v svètle bisere se druží,
Ki v jutra solncu mavrično iskré.
In v loku drznem čez visoko steno

Mati in hči. (Ilustracija k str. 513. — Risal M. Zarnik.)

V tolmun na skale voda štropota,
Da slapa grom skalâ zidavo stresa,
In votlo se razlega v sive gore.

In prosta, kakor ti, pod tabo čreda
Vrsti se danes na planine sočne.
Med tvojim štropotanjem se razlega
Brneče zvonec ponosite Mavre,
Ki vešča poti v čedi prva stopa.
Za vrsto hodi trdo čednik Miha,
Tobak pušeč iz okovane čedre.
Presledek mal. — Zazna se na ovinku
V smerečju beli jerbas brdke Mine,
Pri mostu, ki čez bistri potok vodi,
Privzdigne jerbas s krepkimi rokami
In dene breme na zeleno trato.
Pod slapom hoče počivati Mina,
Tako navada stara je planink.

Na slap grmeči zrè oko ji bistro,
Ki seva jasno kot na drevju biser,
Ki mavrice sedmeri žar odseva.
Veselje je razlito po obrazu,
Kot slapova meglica - vedrnica,
Vendar — srce nemirno ji utriplje.

Vrsté se v glavi deklici podobe,
Spomini so preteklih dnij veselih,

Ki na planini jih je doživela:
Veselje v koči in na pašnikih,
Nedolžne šale drugaric planink,
Drvarjev mladih krepko prepevanje
In Mihe — starega pastirja — bajke.
A vmes vesela godba zvoncev gorskih,
Predrznih lovcev zmagoslavna uka,
Sokolji glas in divje koze pisk,
Senic pogorskih ščebetanje rahlo,
Gavrana črnega grozeč krohot.
In to življenje bode se živelo
Od danes zopet do jeseni rmene.
Nad slike te, kot slika vseh kraljica,
Priplava deklici podoba ljuba —
Podoba ljuba morda ne, ker je
Zganila se ob njenem svitu jasnem? —
Matijče, mladec brdki, dovški lovec.
On trikrat je kolovrat nesel ž njo,
Ko s preje se je vračala domov — —.
Očancev starih dolga vrsta pravljic
Vzbudila strah je v srcu mladi Mini;
Zato ni sama upala domov — —.
Ko sliko to je zrla njena duša,
Srce zatrepetalo je še bolj,
Še bolj mu všeč šumeči bil Peričnik,
Zakaj srca trepet ob njega sliki,
Ni znala Mina srcu razložiti. — — —

Utrgala je vrese prvo cvetje,
Privila k njej je lično Petrov ključek,
Pripela v nedra na srce nemirno
Pomladi prvi šopek. Pesem tiha
Privrela je iz burnega srca,
Da taščica na veji je postala
In čudila se pesmi — o planinah.

(Dalje.)

Na Gorenjskem.

Za mano ostani, o mesto,
Z veselo te dušo pustim!

Fr. Levstik.

1. Na planino.

Vrh pred mano je zeleni;
Kadar nanj mi spe korak,
Sladko je pri duši meni,
Da bi vriskal v gorski zrak.

Ž njim bi družil glase svoje,
V dol pogled bi plaval moj,
V gorah bi življenje moje
Tek pričelo novi svoj.

Stan postavil tod bi zase,
Srečen živel vrh planin,
Kjer se čreda mirno pase,
Kjer prepeva gorski sin.

Prenovljeno, pomlajeno
Teklo bi število dnij,
Dokler s smrtjo poročeno
Vekomaj se pomladi. (Dalje.)

E. Gangl.

Za pravdo in srcé.

(Tragedija v petih dejanjih iz časa kmetijskih uporov l. 1573. — Spisal Anton Medved.)

Osobe.

Barbara pl. Bela, grajščakinja na Raki.	} kmetje iz sosednjih sél.
Erazem, nje sin.	
Janez Krstnik Valvasor, grajščak na Turnu in v Krškem.	} kmetje iz sosednjih sél.
Štefan Gregorijanec, grajščak v Mokricah.	
Krištof Ložan (Laaser), grajščak na Belniku.	} kmetje iz sosednjih sél.
Lokvanec, Oberé,	
	Podlesnik, Končan, Zorič, Andrej, Lokvančev sin, Slepec Gražan, nekdanji grajski logár. Katarina, njega hči. Dizma, grajski oskrbnik.

Sél. Kmetje. Uskoki. Godci.

Prvo dejanje.

Gozd. Na sredi pod kostanjem klop. Na desni konec logarske kočé. Zadaj se čujejo kriki lovcev.

1. prizor.

Erazem.

(Pride s puško v roci, a jo vrže odločno na rame.)

E, kdo bi se potikal v tem mrazu po gozdu! Kaj imam, če vzamem kakemu zajcu življenje! Tu notri je gorko. (Pokaže na logarsko kočó.) Gorko od peči in (smejé) od lepega lica. Kaj pač dela Katarina? (Gré proti kočí. A v tem počí strel. Erazem pade v kolena.) Ojoj! Ojoj! (Prime se za nogo. Njegova puška se sproži in strel sfrčí v zrak.) Moj Bog! Pomagajte! Pomagajte! Ustreljen sem. Gorjé mi! Ljudjé, ljudjé!

2. prizor.

Katarina. (Priteče iz kočé; kmalu za njo) Gražan.

Katarina.

Za Boga, kaj je! (Prestrašena.) Gospod! (Skloni se k njemu.) Ali ste mrtvi! Kaj se vam je zgodilo?

Erazem.

(Težko ječé.)

Obstreljen sem. Obstreljen. O Bog, kakó to boli! (Tišči se za spodnji del noge.) O kdó je streljal, nepremišljeno streljal?

Katarina.

Kje imate rano? Povejte! Naj jo izperem, naj jo obvežem! Sveta Devica! Kako je to

prišlo? Ali naj vas z očetom preneseva v toplo sobo? Seveda! Oče! Pojdite sem! (Prime očeta za roko in ga véde k ranjencu.) Oče, naš gospod je obstreljen.

Gražan.

Kateri gospod — a — — jaz nič ne vidim.

Katarina.

Naš gospod z Rake, mladi gospod. Primiva ga, prenesiva ga v kočó! Tukaj primite, oče! (Hočeta ga vzdigniti.)

Erazem.

(Zaječí.)

Pustita me, pustita me! Prosim vaju. Ne smem se ganiti. Več jih mora biti. — Pokličite ljudi, tovariše, gonjače! — O, kdo je streljal? Počasi! Takó! (Položita ga zopet na tla.)

3. prizor.

Gregorijanec in Ložan prihitita.

Ložan.

Je-li res? Res! Slutnja me ni varala. (Skloni se k Erazmu.) Gospod Erazem, kako je? Rana ni smrtna. (Zatrobi v rog.)

Erazem.

V nogo sem zadet. Mislim, da ne do smrti. A bolečine, hú!

Gregorijanec.

Vendar za Boga! Kaj mislite, da imate ranjenca zunaj na tleh v mrazu! Nesimo ga noter!

Katarina.

Hotela sva z očetom, a gospoda je preveč bolelo. Treba je več rok.

Ložàn.

Kaj veš ti, deklina! Nosilnice je treba. Hajdi! Pojdi brž, da jo spleteš s starcem. Kaj pre-mišljaš? Da bi te bès . . .

(Katarina odvéde očeta.)

Gregorijanec.

Kje je Valvasor? Kje gonjači? Vraga, kdo je streljal tako nepremišljeno? Ali ga bode môči prenesti domov?

Erazem.

Oh ne, oh ne! Tu naj počivam. V kočó me prenesite! Umrli bi spotoma. Pokličite Valvasorja! (Ložàn zatrobi v novič v rog.)

4. prizor.

(Valvasor prihiti.)

Gregorijanec.

Kaj se vendar mudiš? Kje imaš gonjače? Pogledaj nesrečo!

Valvasor

(se skloni k Erazmu).

Erazem, kaj ti je? Nesrečnik! (Pogradi mu čelo.)

Erazem.

Kako me boli! Oh prenesite me na mehko posteljo!

(Gregorijanec in Ložàn se menita.)

Valvasor.

Erazem! Že pletó nosila gonjači in logarjeva. Précej bo vse gotovo. Od katere strani je prišel strel? Ali ne veš? Vidiš, to je imenitno vedeti.

Erazem.

Če prav sodim, od té. (Pokaže proti koči.) A prišel je hitro, kakor blisek z nebá. Potem se je sprožila še moja puška.

Valvasor.

Hvala Bogú, da srečno. To je storil so-vražnik. Bog mu odpusti veliki greh! Vse pozvemo. A sedaj pusti to misel, Erazem, da ti srd ne rani tudi srca. Le miren bodi! Pogledaj, nosila so že dopletena.

5. prizor.

Prejšnji. Katarina in Grajàn. Lokvanec. Oberč. Hlapec.

(Položé nosila na tla.)

Valvasor.

Počakajte! Previdno! Vzdignimo ga vsi in polagoma! (Vzdignejo ga na nosila, ranjenec nekaterikrat zaječi.)

Erazem.

O, hvala vam! Lepó ste me vzdignili. Prenesite me sedaj na gorko.

(Valvasor in grajski hlapec ga vzdigneta in neseta v kočó. Katarina in Grajàn za njimi.)

Gregorijanec (Lokvancu).

Kdo je streljal?

Lokvanec.

Bog vé, jaz ne.

Gregorijanec.

Vidvá tedaj nista bila ob naši strani?

Oberč.

To je gotovo: Zato smo gonjači.

Ložàn.

Iz tega ljudstva boš prokleta malo zvedel.

Gregorijanec.

Od nas ni torej nihče streljal. Iz neba strel tudi ni prišel. V gozdu nismo videli nikogar razven sebe in vaju. Torej —? (Stopi bliže k Lokvancu.) A —?

Lokvanec.

Gospod, kaj mislite?

Ložàn.

Ali vidiš, ali čuješ? To ti znajo!

Lokvanec.

(Z resnim poudarkom.)

Gospoda, jaz vprašam, kaj mislita?

Gregorijanec.

Kaj misliva? Ali ti nisem povedal?

Oberč.

(Hitro.)

Nas imate na sumu. Po krivici na sumu. Toda prosim pri živem Bogu, izbijte si ta sum iz srca za vselej.

Ložàn.

Takó torej, takó torej! (Glasno se smeje.) Hitro se menjamo. Kmetje zdaj nam zapovedujejo, ne mi njim. Še suma ne smeš imeti. Ali si čul, Štefan? (Rohnèč proti obema.) Kdo mi sme prepovedovati misli? Káj? — psi!

Lokvanec.

(Mirno.)

Misli prepoveduje Bog, besede pa tudi mi, ako natolcujejo. Ali ne poznate osme božje zapovedi?

Gregorijanec.

Môlči! Ti naju ne boš učil! (Stopi prav blizu k njemu, a Lokvanec odstopi.)

Oberč.

Lokvanec, midva sva storila svojo dolžnost. Prosim te, idiva!

Ložàn.

Nikamor, dokler vas hočemo rabiti! Tukaj ostanita! Stvar mora priti na dan še danes, précej, tukaj . . .

Oberč.

Ako nas rábite, povejte nam delo! Psovanja nečeva čakati.

Gregorijanec.

Le potrpite, prevzetne duše! Še drugače se vam bo godilo, kakor doslej. Predobro vam je. Zato ste tako oholi. Saj vam že izbijemo vašo upornost z bičem, z gladom . . .

Lokvanec.

(Odločno.)

Jaz idem. Oberč, pojdi z menoj! (Prime za puško.) Tudi mi smo ljudje. Pravica zaspi včasih, a se vzbudi jačja, kakor poprej. Pojdiva! (Odideta; spremljajo ju zaničljivi pogledi Ložana in Gregorijanca.)

6. prizor.

Prejšnja. Valvasor.

Valvasor.

Kaj je bilo?

Ložàn.

(Gleda za odešlima.)

Jaz bi glavo stavil, da nista nedolžna pri tem. Prihuljeno, prikrito ljudstvo!

Valvasor.

Kakó? Ménita se o kmetih. Da bi ona dvá . . . Ne, ne! Tako hitro ne smemo soditi. Več previdnosti jima pač prisojam.

Ložàn.

Nò, nò! Videli bomo. Vse pride na dan, kar se zgodi, včasih še kaj takega, kar se ne zgodi.

Valvasor.

Tako sem sklenil: Vidva pojdiva na Rako in povejta gospé Barbari — toda oprezno, da se preveč ne ustraši. Boljše je tudi, da ga ne

pride takoj pogledat, ker bi ga z jokom vznemirila. Jaz ostanem čez noč pri njem. Jutri ukrenemo nadalje. Zdravstvujta! Ali se vrneta domov? Vidimo se kmalu pri meni. (Odide.)

Ložàn.

Ta mož bo toliko časa miril in tolažil in zlepa ravnal, dokler ga bridka izkušnja ne pouči. Pojdi! Povedati ti hočem, kaj sem včeraj zvedel o sóseshkih kmetih. V Tahijevi koži ne bi bil rad. (Odideta.)

Zavesa pade.

(Logarska soba. Na levi vhod, na desni vrata v čumnato. V ozadji dve majhni okni. Pod oknoma klop, poleg nje postelja.)

7. prizor.

Erazem. Katarina. Grajàn.

Erazem.

(Sedi ne postelji.)

Poslušaj me! Ko pride prvič pater
Iz Krškega na Rako maševat,
Ti bodeš počastila Božjo Mater,
Popevat moraš priti k nam na grad.
Kakó donéčen je in mil tvoj glas!
Poslušal sem te včeraj, ko si pela
Pred hišo — o zapoj še tisto pesem!

Katarina.

Jaz pač ne znam lepó zapeti, vi
Vse lepše petje ste na svetu čuli.

Erazem.

Dovolj je, da tvoj glas ugaja meni.
Poslušal bi te zmerom, zmerom — torej!

Katarina.

A katero naj zapojem? Znam jih več.

Erazem.

Ki pela si jo včeraj. Prosim, Katarina.

Grajàn.

Kako se daš prositi, moja hči!
O, petja glas, nebeški dar je to,
V tolažbo nam podarjen in veselje.
Na svetu žlahtnega srca ne najdeš,
V katerem ni napetih sladkih strun.
Naj samo poje ali sliši petje,
Vsekdar zazibljejo se rahle strune
In milo stresajo čutila v srci.

Katarina.

(Zapoje.)

O Marija, naša mati,
Zêmlje in nebés gospá:
Tebi v slavo žarek zlati
Sije z jasnega nebá.
Tebi v čast šumlja studenec
Skozi mirni senčni les,
Tebi vije pómlad venec
Iz cvetic in iz peres.
Ti si v milosti Njegovi
Med ženami prva hči,
Naj slavé Te vsi rodovi,
Kar na svetu jih živi.

Erazem.

(Gleda jo molčé.)

O Katarina! Jaz te zahvaljujem.
Le žal, da bliža se ločitev grenka.

Katarina.

Jaz čujem glas gospé od zunaj.

Erazem.

Zatorej pravim: bliža se ločitev.

8. prizor.

Prejšnji. Barbara. Dizma.

Barbara.

(Poljubi sinu čelo.)

Moj sin, kakó je?

Erazem.

Dobro, draga mati.

Barbara.

(Mahne z roko; drugi odidejo v čumnato.)

Prišla sem danes pó-te, moj Erazem,
Da se povrneš v grad. Saj pojdeš lahko.
Sicer sem vzela oskrbnika s sabo,
Da bi pomogel —

Erazem.

O, ni treba, mati,
Že hodim sam ob palici po sobi.

Barbara.

Ves čas najrajša bivala bi tukaj
In sama stregla — kmet ne zna ničesar —
A ni mi bilo moči. Vsako uro
Imam oprakov sitnih in kočljivih.

Erazem.

Čemú ta skrb! Nikdár ne bodem tožil
O tej postrežbi. Rečem ti celó,
Da bi ostal najrajši tukaj dalje.

Barbara.

Erazem, ti ne veš, kaj se godi.
Ob Sósedu je zbrana vojska kmetov.
Pri nas je tudi kmet ohol, uporen.
Bojim se tajne zveze vseh tlačanov.
Že to je dosti vzroka, da odideš
Pod varno streho k materi domov.
Od srca sem hvaležna Valvasorju,
Da je ob tebi čuval teden dnij.

Erazem.

Saj pojdem. Ali nekaj te še prosim:
Téj deklici bi rad se sam zahvalil
Za nje ljubezen in pazljivo skrb.
Jaz sam. — Povedal bi ji nekaj rad,
Kar mi leži na srci.

Barbara.

Kaj bi bilo?

Erazem.

Vse ti domá povem natanko, mati;
Saj nisem nikdar nič pred tabo skrival.
Zato mi danes željo to izpolni!

Barbara.

Kar hočeš, sin, in kakor hočeš.
Zakaj bi se upirala željám
Jedinega mi sina? Le govôri,
Erazem, le govôri! Potlej pojdeš
In se ne vrneš več na kraj usodni,
Kjer se je nekdo nad teboj osvetil. —
Deklina, hé! Kakó ji je imé?
Zahvali jo! Jaz dar pripravim zanjo.
Če hočeš ti, prekrasen dar od tebe.

(Odide.)

9. prizor.

Erazem. Katarina.

Katarina.

Gospod moj, kaj želite še?

Erazem.

Premnogo.

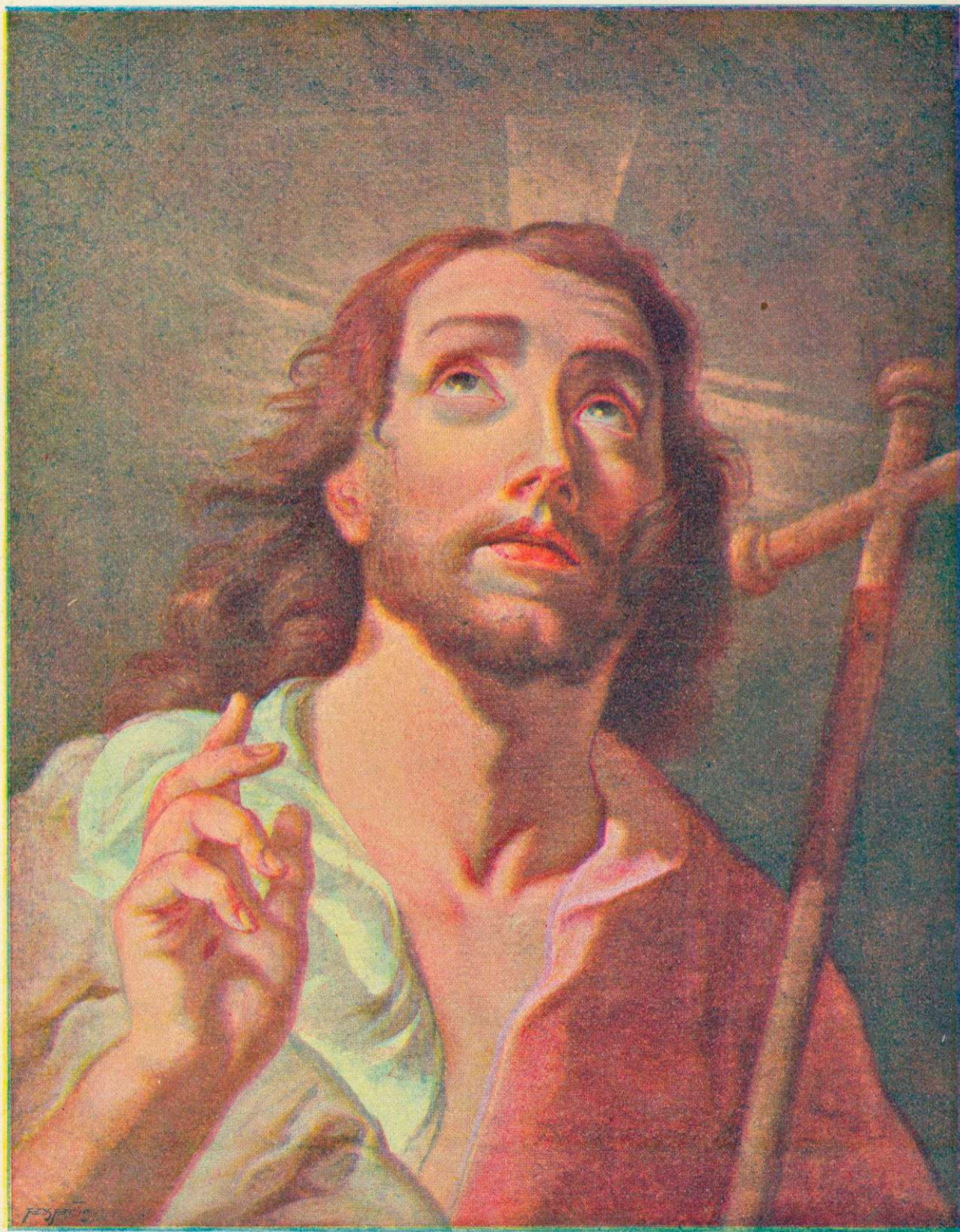
Ti bodeš čula nekaj zdaj od mene,
Tegà ne slutiš, in slutila nisi —
Dà, morda niti v sanjah sanjala. —
Beseda se mi gnête v grlu. — — Težko
Povém in vendar moram vse razkriti.

Katarina.

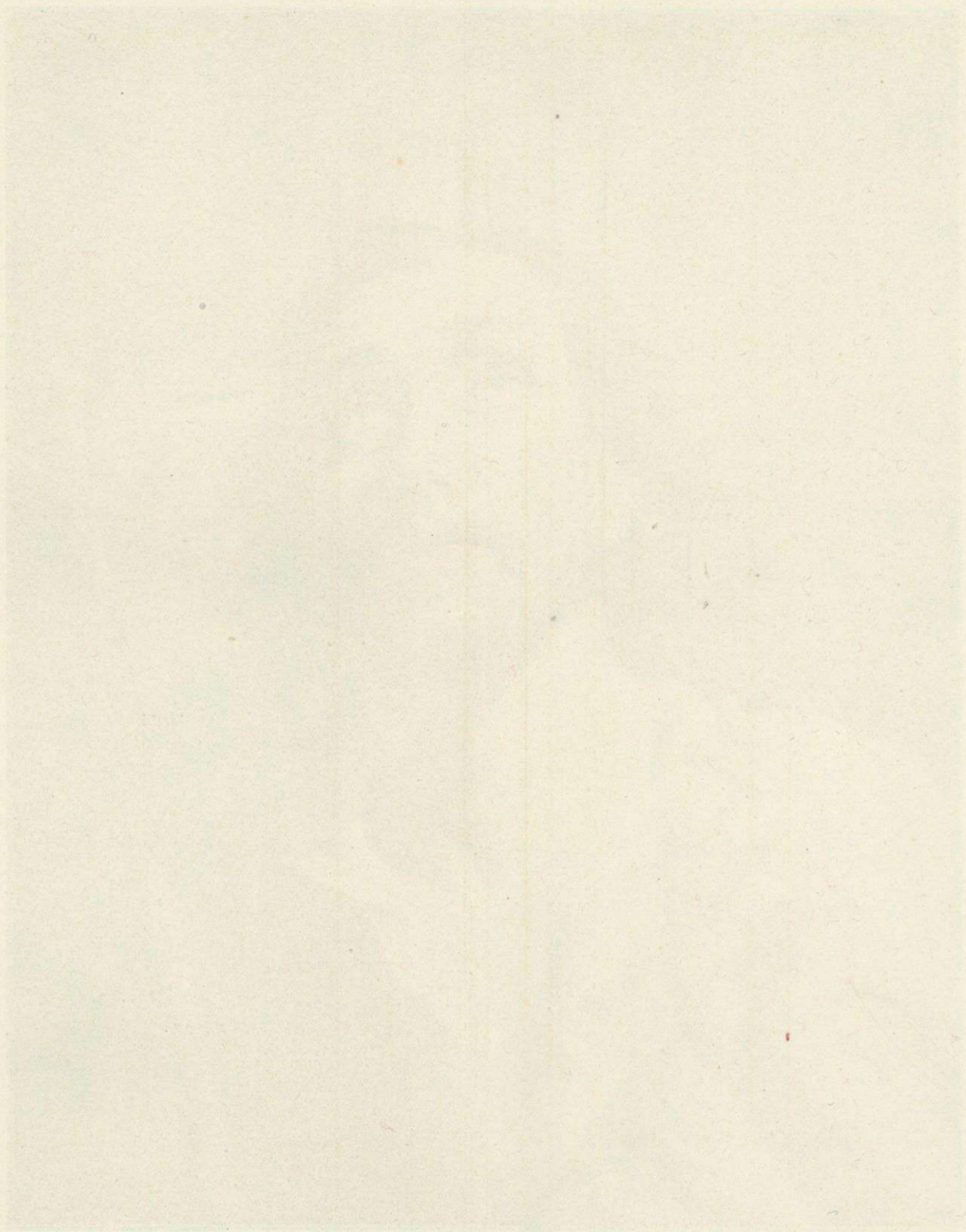
Gospod! Povejte! Jaz poslušam pazno.
Kaj meni bi imeli razodeti
Takó posebnega, da me osupne?

Erazem.

Najprvo moram strgati zaveso
Med nama vso od vrha k nizkim tlóm.

Izveličar. (Slika iz bistrskega samostana.)

Pozabi, Katarina, kaj sem jaz,
 Da sem grajščak bogat in plemenit,
 Da sem gospod očetov, tvoj gospod;
 Pozabi in si misli, da sem človek,
 Kateremu je Bog srcé podaril —
 Srcé človeško, kot je vi imate.
 Povej mi, Katarina, ali misliš,
 Kar hočem, ali moreš pozabiti
 Za nekaj časa mojega stanú,
 Za nekaj časa zdaj — potem za vedno?

Katarina.

Zakaj naj to pozabim, moj gospod?
 Vi ste bogat grajščak in naš gospod.
 A ste seveda tudi človek, ne-li,
 Kot mi, ki nosimo srce čuteče?

Erazem.

Z odgovorom sem tvojim zadovoljen.
 Zatò ti lahko zdaj povém, kar čutim.
 A ti odprì posluh, odprì srcé,
 Ker v meni govori odslej srcé.

(Prestane.)

Ko prvokrat sem videl tvoje lice,
 (Ob lanskem lovu je bilò, ti veš),
 Tedaj me je pogrelo v dnò srcá.
 Ne vem, zakaj, a meni se je zdelo,
 Da se pretaka v tebi modra kri,
 Da lahko bila bi najlepša knežnja,
 Kar jih sedi po zémeljskih prestolih.

Katarina.

Gospod, ne dalje! Vi ste bolni še . . .

(Povesi obraz.)

Erazem.

O, rekel sem: pozabi, kaj sem jaz.
 Če je kaj bolnega na meni še,
 Srcé je bolno, vse telo je zdravo.
 Naj dalje govorim! Ta prvi hip
 Osupnil sem, obstal samó očaran,
 Za tem nedolgo zopet te pozabil.
 A kmalu mi je pred oči začel
 Hoditi lep in mil in ljub obraz,
 O lep, kot zlato solnce na iztoku,
 O mil, kot luna v jezero vtopljená,
 O ljub, kot rosen cvet ob rujni zarji.
 In meni se je svet ob njem pomlajal,
 In v meni tajala so se čutila,
 Kot brèznov sneg pod toplim solnčnim
 žarkom.

In jaz sem v kratkih dnéh postal ves drugi.

(Prestane.)

A ko sem se prebudil iz omame,
 Ki v nji sem plaval, kakor nezaveden,
 Tedaj železna pest razuma v glavi
 Udari lepo lice in odžene. — —
 Jaz upam, Katarina, da me úmeš.
 To lice, Katarina, nosiš — ti.

Katarina.

Besede umem, ali vas ne umem.

Erazem.

In zopet se je prikazalo lice,
 Ne le pred moje dúševne oči —
 Usoda dobra ali zlá, ne vem,
 Hotela je takó, da bivam tukaj
 Nad teden dnij, da tvoj poslušam govor,
 Tvoj pevski glas, tvoj jasni smeh iz srca,
 Da gledam gibke roke in prijazni
 Pogled, ki plava v njem vsa duša tvoja,
 Najblažja duša . . .

Katarina.

O gospod, molčíte!

Boli me vaša prevelika hvala.

Erazem.

(Prime jo po majhnem premoru za roko.)

Dovolj je besedij. Povej mi zdaj,
 Deklè najljubše, sámó in odkrito,
 Povej, če hočeš biti mi družica,
 Soproga, sklenjena z menoj do smrti?

Katarina.

Gospod! Resneje govorite! Prosim.
 Takó lepó ste govorili vedno —
 Kaj šalite se z déklico ubogo?

Erazem.

Takó slovesno in globoko-resno
 Iz hrama svoje prave, lastne duše
 Povedal sem ti te besede zdaj,
 Da je zamé slovesnejša jedina
 Molitev. O, veruj mi, Katarina!

Katarina.

Če resno govorili ste zarés,
 Resnejše mislite še zdaj na tó,
 Kakó preženete iz srca čustvo,
 Ki lahko vas onečasti pred svetom.

Erazem.

Onečasti? Povej, zakaj! In mene?
 Pred kom na svetu, ki le um imá?
 Kdo more srcu zapovedovati:
 To čuti, onega ne čuti! Déj!
 O Katarina, prosim te, pozabi,
 Pozabi, kaj sem jaz! Od tega časa
 Zaté gorim, zaté storim, kar hočeš.
 In ti se me ne boj! Ta žar, ki mene
 Razgreva zdaj, takó je čist, kot vroč.
 Mar sem zató ljubezni vreden mánj,
 Ker sem po rodu višji? Dobro vém,
 Da ravno rod med nama dela prèpad.
 A jaz ga prekoračim lahke duše.

Le kratek čas mi je odsojen tukaj.
Povej mi, Katarina, ali čutiš
Vsaj iskro spoštovanja záme? Reci!

Katarina.

(Potegne svojo roko iz njegove.)

Gospod, jaz ne verujem, ker ne morem.
In ko bi vam verjela, kje bi mogla
Na to vprašanje sama odvrniti
Vam samim, précej —? oh, saj ne verujem.

Erazem.

Jaz ne zaslužim tvoje neprijazni.
A bodi. Danes več ne bom govoril;
Pokažem pak ti kmalu, v prvih dnéh,
Da govorim resnico, kakor čutim.
Ne mine jedna ura, in domá
Razkrijem to, kar tebi sem razkril,
Še svoji materi. Zdaj lahko veš,
Da resen je in trden moj namen.

Katarina.

O Bog! Iz tega vzide zlò. Molčíte,
Kot bodem jaz o tem na vek molčala.

Erazem.

Ne boj se hudega! Preveč poznam
Ljubečo svojo mater. Trdno upam,
Da vse dovoli, kar me osrečí
Največje zlò pa záme ti pripraviš,
Če mi zapreš srcé, nad vse najdražje.
Podaj rokó, prijazno me poglej.

(Seže ji v roko.)

Ne srdi se namé, saj nisem nikdar
Najmanjega ti storil zlá. Zdravstvuj!
Jaz moram iti. Katarina, z Bogom!

(Nekaj časa molči.)

Nobene mi besede ne privoščiš?

Katarina.

Zdravstvujte, srečno se vrnite
Domov. Jaz se ne srdím nič na vas.

Erazem.

Vsaj to! — Ohrani Bog te, Katarina!
(Odide na levo iz kočé.)

10. prizor.

Katarina.

(Nekaj časa molčé strmi za odešlim Erazmom, da
ne opazi oskrbnika, ki je v tem stopil na prag
čumnate s tajnim smehom.)

Oh boljše, da je šel. — Nekam čudno mi
je bilo vedno ob njem. — Njegovo žareče
oko . . .

(Tedaj zaropota nekdo na okno, da se odpreta
linici, in moški glas se začuje):

Hè, Katarina! Le takó naprej! Drugič po-
merim boljše.

Katarina.

(Zgane se in prestraši.)

Kdo je? Kdo —? Moj Bog! (Ugleda Dizmo,
oskrbnika.) Vi ste še tukaj? Ali ste čuli? Bog!
Kako sem se ustrašila!

Dizma.

Kaj bi se ne! Saj sem se jaz tudi.

Katarina.

Gospod je odšel.

Dizma.

Zató sem hotel tudi jaz iti. Preje vaju nisem
hotel motiti. Starec pak je zaspal v čumnati.
Blážena starost!

Katarina.

Še sedaj se vsa tresem. Ali ste slišali tudi
besede?

Dizma.

Vajine? Sem. Nehoté, ker sem molčal ob
dremajočem očetu. Pa tudi te besede sem slišal,
ki jih je nekdo skozi okno vrgel. Prav pri-
jazne niso bile zate, kaj, Katarina? Saj si glas
spoznala, ne?

Katarina.

Kdo bi bil? Takó hitro je odšel.

Dizma.

I nò. Andrej Lokvanec je bil iz Zalesja.
Ali ga res nisi spoznala po glasu?

Katarina.

Andrej je bil? Res je. Bil je Andrej. A kam
je izginil?

(Gre iz kočé in jame klicati: Andrejec, Andrejec!)

Dizma.

Ne vem, ali res ni vedela, kdo je bil. —
O ti pet narisanih vragov! -Te besede! „Po-
merim boljše.“ O tristo gozdnih škratov! Kaj
pa to? Meni, meni se zdi . . . (Udari se po
čelu.) Kaj pa — o kleti Andrej, kaj si znil?

Katarina.

(Vrne se boječe.)

Nikogar ni. Morda ni bil Andrejec. Ta bi
prišel gotovo k nam.

Dizma.

Ali si čula besede, Katarina?

Katarina

Jaz ne vem, kaj je mislil. Tudi čula ga
nisem dobro, ker je prišel tako nenadoma.

Dizma.

„Hè, Katarina, le takó naprej! Drugič pomerim boljše!“ — Te besede je izrekel. In kaj je mislil reči? Ali naj ti razložim?

Katarina.

(Zmedena.)

Jaz ne vem. On je takó nagel.

Dizma.

Zares nagel. Kaj je zinil fant! Zlodej, še meni ni všeč, da sem ga slišal. „Drugič pomerim boljše.“ Torej jedenkrat je meril in slabo. Na koga bo meril, oziroma je meril? Na koga drugega, kakor na tistega, ki mu hodi v zelje, in to je, to je Erazem plemeniti Bela. In koga je zadnjič nenadoma od strani zadel strel v nogo? Erazma, našega mladega gospoda. Katarina, ali prav razlagam?

Katarina.

(Razburjena.)

Ne, tega ni mislil. Tega ni storil. Ne, nikdar ne. Bog, kaj mislite! Vi ste krivični, vi natolcujete. Ne, ne, ne . . .

Dizma.

Počasi, deklè! Kaj bom zavijal! Jaz sem blag človek. Ako mi te besede znaš drugače razložiti na kakoršen koli način, jaz odstopim précej od svoje sodbe, ker sem blag človek.

Katarina.

Kaj jaz vem, kaj je mislil! Pové naj mi sam, odkritosrčno . . .

Dizma.

Ako ti stokrat pové in vselej drugače ali vselej jednako, mene ne prepriča in ne prepriča, da bi drugače mislil, kakor je govoril in celó kar jasno govoril. Te besede naj čuje katerikoli sodnik na zemlji in vse izgovarjanje in zagovarjanje ga ne reši obsodbe. Jaz tebi tega ne privoščim, ker sem blag človek, a zato tudi resnicoljuben.

Katarina.

(Poljokaje.)

Potem ga ne zatožite! O prosim vas, ne pahnite ga v nesrečo. (Prime ga za obe roki.) Gospod Dizma, kakor se Bog prosi, ne zatožite ga!

Dizma.

Kaj bi ga tožil! Ne bom ga tožil in ne, Katarina, ker sem jaz sila blag človek in záte, záte bi že celó storil vse.

Katarina.

Stokrat vam zahvala! Bodite takó dobri, usmiljeni! Gorjé njemu, ko bi o teh besedah kdo zvedel. Oh, zato molčíte, dobri gospod Dizma!

Dizma.

Samó nekaj bi rad povprašal. Saj upam, da mi boš že povedala odkrito. Preje sem slišal nekaj sladkih, prav prijaznih in pa resnih besedij, ki jih je govoril gospod Erazem s teboj. Sicer pa nisem vlekel na ušesa, ker to sem jaz vedel že preje, da mu ti ne moreš iz glave in srca. Torej, kaj pa in kako ti misliš ž njim? Vidiš, jaz bi to silno rad vedel, ker sem tebi in njemu zeló naklonjen in bi rad kaj pomagal vmes, ko bi se dalo. Prav rad, ker sem dober človek.

Katarina.

Oh, kaj mislim? Nič ne mislim.

Dizma.

Ne, ne takó. Kaj bi tisto! Nekaj že misliš, saj nisi brez glave. In jaz menda tudi smem slišati, saj sem bil ravno preje dobri gospod Dizma.

Katarina.

Saj veste, kdo in zakaj je preje trkal na okno.

Dizma.

Seveda mi je znano. Toda — kdo te ume — ali ti Erazmove besede res niso segle prav nič do srca? O Katarina, o Katarina, nikar se ne igraj, nikar ne odpahni od sebe sreče, ki le malokomu tako smehljaje roko ponuja, kakor tebi. Vidiš, gospod Erazem te ima rad, čez mero rad in ima najblažji namen s teboj. Pomisli samó in pred vsem, kako je on bogat! Na Ogerskem ima grajščine in posestva. Tukaj mu prinašajo leto in dan polje in vinógradi . . .

Katarina.

Gospod Dizma, kaj je meni do bogastva. Moj oče pravijo:

Kaj je meni cársko blago,

Ako nimam, kar je meni drago!

Sámo bogastvo me nikjer ne oslepí, preje odvrne.

Dizma.

Ti delaš krivico sebi in njemu. Takó blagih src še ni utripalo mnogo na Raki, kakor Erazmovo, čuješ?

Katarina.

Ali sem kdaj to tajila? Ali nisem bila in sem še polna prijaznosti proti gospodu? Ali ne priznavam povsod glasno, da ima sočutje z ubogim kmetom? Kaj hočete torej od mene še vedeti, gospod Dizma?

Dizma.

Vidim, da se ogiblješ mojemu vprašanju. Čemú bi dalje izpraševal? A nečesa te hočem vendar opomniti in to s kratkimi besedami v globok premislek. Dvoje življenje se odpira pred teboj. Katero boš izbrala? Prvo ob strani viteza, bogatina, blagega Erazma, drugo ob strani kmeta, ubožca, zalaznega Andreja. Kdo ti je ljubši? On, ki te odkrito ljubi, ali on, ki bi skoro postal — morilec.

Katarina.

Moj Bog! Vi me ubijate, pretezate . . .!

Dizma.

Še nekaj! Katarina, kolikor jaz poznam svojega gospoda, on ne odneha nikdar in za nič, da to doseže. Povedal sem. Molčal bom o Andrejevih besedah, ker sem blag človek. Ti pa — vòli! (Odide.)

Zavesa pade.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XVI.

Najmlajši mojster Matija Žlebnik pač ni slutil, da se je vicedomu Kobenclju jako prikupil ob procesiji sv. Rešnjega Telesa. Potrpežljivo je opravljal tudi nadalje svojo zadruško službo in pridno vrtel usnje in podplate v svoji delalnici. Pri magistratu ni imel posebnih poslov razven navadnih sej, le mladostnega Suhca imetje je oskrboval in pri zidanju nove kapucinske cerkve je zastopal koristi mestnega magistrata.

Tem več pa je mislil tiste čase na svojo Suzano. Odslej ni bilo več posebnih ovir, ki bi bile zadrževale zaželeno ženitev. Urediti je bilo treba le gospodarske in ženitvene stvari. S posredovanjem svoje neveste je prodal hišo Mihajlu Deutschu, Tramterica pa je napovedala pri pekarski zadrugi svoj odstop. Sklenila je, ne se več pečati s pekarskim obrtom. Sicer ji je prigovarjal oče Lichtenberg, naj še ostane v pekarski zadrugi, toda Suzana je bila še vedno svojeglavna ženska, in kar si je utepla v glavo, izbil ji ni niti mojster Matija. Tudi njemu ni bilo po godu, da je Suzana tako hitro odpo vedala obrt; vendar je umeval sam, da dveh obrtov ne bo dolgo mogoče voditi. Ko bi bila Suzana resnico govorila, povedati bi bila morala Matiji, da je slaba pekarica, dasi je bila dobra hišna gospodinja. Morda bi se bil Suzani pomočnik Mihajlo kaj bolj prikupil, ako ne bi bil tako vsestransko skop in grabežljiv. Uvidevala je, da ji je vse slano zaračunal, in odtod njena mržnja do velikega pomočnika. Zato ni hotela nič slišati o ženitvi z Deutschem. Sicer je bila Suzana varčna gospodinja, toda umazana ni bila in nastopila je pred svetom vselej lepo in dostojno.

A še nekaj je nosila vdova Tramterica v svoji glavi. Njeno srce je bilo navezano z vso silo na vdovca Žlebnika, ne pa na njegov

črevljarski obrt. Sicer so bili črevljarji takrat bolj čislani med obrtniki kakor dandanes, toda Suzani je bolj ugajalo pustolovno življenje kranjskih plemenitažev, kakor enakomerno meščansko gibanje. Ko je občevala še z luteranskimi predikanti, imela je čestokrat priliko pogledati bliže plemenitaško življenje. Kot bogata, lepa in omikana meščanka je začarala srce in glavo marsikateremu razpošajenemu plemenitniku. Zato se ne čudimo, ako je vdova Tramterica nekaj dni po prazniku sv. Rešnjega Telesa prosila za sprejem pri vicedomu Kobenclju.

Nimamo sicer natančnih podatkov, kak razgovor se je plel med vicedomom in vdovo Tramterico, pač pa je vedel vicedomski sluga povedati, da je bil Kobencelj sila prijazen ter jo je smehljaje odpustil.

Kmalu potem je dobil mojster Žlebnik povabilo, da se mora zglasiti pri vicedomu radi mestnega zemljišča, na katerem se je zidal novi kapucinski samostan. Kot mestni svetovalec je moral mojster Matija braniti pravice magistrata proti škofu Tomažu. Silno težko mu je bilo, ker ni maral ravnati proti škofijstvu, tem manj, ker mu je bil hvaležen tudi za osebne dobrote. Premišljeval je, kaj bi ukrenil? Toda ni si dolgo belil glave. Zatekel se je, kakor vselej, tudi sedaj k svojemu prijatelju.

„Stvar je taka“, začne mu pojasnjevati škofov kapelan. „Zemljišče je magistrat radovoljno odstopil očetom kapucinom. Ni pa bilo govora o tem, kdo plača pri tem odpisnino in druge troške. Prevzvišeni ni dvomil o tem, da magistrat poravnata tudi malenkostne troške, ker se je pokazal velikodušnega v daru samem. A sedaj neče sodnik o tem nič slišati. Najbrže ga je Weiss nagovoril, saj veš, da bi ta rad ponagajal škofijstvu, odkar ni mogel vriniti tebi svoje hčere. Sodnik Amšelj pa se hoče maščevati nad vicedomom.“

„O, sedaj mi je znano vse! Izkušal bodem tudi to pot izkazati se hvaležnega Njega prevzvišenosti, ne da bi bilo na kvar mestu samemu“, odgovoril je Žlebnik, premišljeva je, kako bi ukrenil.

„Kdaj pa bo vajina poroka? Sedaj je že čas. Predolgo se ne sme vleči ta stvar.“

„Rajši danes kakor jutri, čislani prijatelj! Toda vedno pride kaka nova ovira. Že sem mislil, da stopiva ta teden na oklice, kar mi Suzana naznani novico. Le pomisli, ljubi moj prijatelj, kaj mi je povedala? Dejala je, da ji črevljarska smola ne diši.“

„Kaj? O, tega ne verjamem, prijatelj!“ prestriže mu kapelan besedo.

„In tako je! Ni dosti, da je odpovedala pekarski obrt brez mojega in očetovega dovoljenja, sedaj hoče, da pustim črevlje in kopito.“

„In kaj potlej? E, tega ne umem. To mora tičati kak drug zajec za tem grmom. Matijče, tebe bo Suzana do cela zmešala. Saj si vendar mož! Ali ji nisi znal odgovoriti?“

„I no, kaj ti bom skrival? Pravi, da bi se zglasil pri magistratu za uradnika. Ne vem, kdo ji je to vtepel v glavo.“

Kapelan ni odgovoril, ampak stopal zamišljeno po pisarni gor in dol in mrmral: „Čudna ženska ta!“

„Povem ti še to, da je bila Suzana pri vicedomu, in ta ji je bajè obljubil, da hoče zame pri magistratu napeti svoje moči.“

Ob teh besedah se je kapelanovo čelo razjasnilo; hitro je izgovoril:

„A, a, a, tako je? In skrivaš, kakor bi bil tvoj sovražnik? Če je pa taka, smeš že upati. Toda rečem ti pa resno, amice, nikar poprej ne misli na novo službo, dokler je nimaš v roki. Lahko se ti zgodi, da prideš ob jedno in nimaš druge. Zato zabiči Suzani, da molči o tem, ti pa opravljaj svoj posel, kakor doslej, dokler ni nič gotovega. Ta tvoja kompetenca je nevarna; ako pa jo dosežeš, tedaj se hočem s teboj veseliti. Zdi se mi vendar, da nimaš še dovolj prakse za mestnega uradnika, in začetkom bi mogel opravljati le službo kakega aktuarija. E, prijatelj, to ne gre tako hitro! Sicer pa hočem tudi jaz prositi pri Prevzvišenem, da poseže vmes s svojo vplivno besedo. Zakaj tega ti ne odrekam, da nimaš zmožnostij. Torej Deus tecum, syndice in spe!“ konča norčevaje se Otava.

„Ali verjameš, da me vicedom ne kliče samo radi tiste malenkosti?“ oglasi se zopet Žlebnik.

„E, to se razumeva! Vprašal te najbrže ne bo sam ob sebi, toda jako za neumnega te bo imel, ako ti sam ne sprožiš svoje želje.“

„Svoje želje? I no, ravno ne tajim, da bi me ne veselilo delo pri magistratu, toda . . .“

„Le pametnejši bodi, kakor si takrat, kadar gledaš svojo nevesto, in vse se dobro izteče. Skrbi zato, da se kmalu oženiš, drugače izgubiš še svojo glavo, katere bi bilo pa vendar-le škoda.“

„Hvala, hvala ti, častiti prijatelj, saj vem, da ne utegneš še dalje z menoj ukvarjati se, torej z Bogom“, reče Žlebnik in odide.

Drugi dan pa je stopil pred vicedoma Kobencelja.

„Nobilis Domne, stopil sem pred vas, kakor mi je bilo naloženo“, pozdravi ga ter se mu globoko prikloni.

Vicedom pa ga smejoč se potrka po rami in izpregovori: „Bene, bene, carissime civis consulque! Prokurator in registrator sta mi poslala račun in pritožbo, češ da jima magistrat neče plačati pristojbine in navadne odpisnine za zemljišče očetov kapucinov. Zakaj se brani magistrat?“

„Nobilis Domne! kot zastopnik magistratov izjavljam, da v darilni pogodbi ni govora o troških. Zato ni drugače, da Prevzvišeni plača polovico in magistrat polovico troškov. Ako pa se katera stranka čuti okrajšano na svojih pravicah, pa naj nastopi pravdno pot. Saj prokuratorji radi zaslužijo.“

„To je prav Salomonova sodba, eximie consul! Nimam ničesar ugovarjati. Žal, da niste mestni sodnik!“

„E, ta je še daleč od mene, nobilis vicedomme! Pač pa je želja moja, vstopiti v službo pri magistratu. Ako vaša milost hoče, more mi tudi to željo izpolniti.“

„Ali upate še ohraniti čast mestnega svetovalca?“

„Upam že, ako vaša milost stegne svojo roko med občinarje tisti teden pred svetim Jakobom.“

Vicedomu je bilo po godu Žlebnikovo govorjenje.

„Viribus unitis!“ zakliče in smejoč se z roko namigne, da je svetovalec opravil.

Žlebnik je zadovoljnega srca odhitel domov.

Tam pri vicedomskih vratih pa ga je prestrigel vratar Luka Košica. Debele kaplje so mu kapale iz očíj in jokaje je hitel pripovedovati, da mu je mestni sodnik odpovedal službo.

Košica je tisti večer pred sv. Rešnjim Telesom veliko pil in malo jedel. Zjutraj pa ga je tiščalo od vseli strani in čim bolj je srkal žgano medico, da bi ukrotil neukrotljive čmrlje v želodcu, tem huje se mu je mēdlo v glavi. V polni paradi bi bil moral čakati pred vrati cerkveni spreved, toda medica ga je omotila tako, da mu je Špelica morala posteljo posteljati. Vicedom Kobencelj ni zgrešil vratarjeve odsotnosti in še tisti popoldan je naznanil magi-

stratu, da vicedomski vratar ne izpolnjuje svoje dolžnosti. Sodnik Amšelj ga je poklical prédse, in tu je Košica priznal, da ga je pijača tako premotila, da ni izpolnil svoje dolžnosti. Gregor Grabnar in Andrej Sova sta pričala. Ker pa je bil Luka Košica že dolgo časa na poti v pokoj, ni pomagala več nobena prošnja. Pač so mu še dovolili, da do novega leta ostane v službi vratarski, paznika pri vicedomskem stolpu pa so imenovali mladega Gregorija Grabnarja.

Ni čuda, da je Košica z jokom pozdravil Žlebnika, in govoril mu je toliko časa na srce, da mu je mestni svetovalec obljubil, priporočiti ga Gregoriju Klebnu, špitalskemu mojstru. Ni sicer ugajalo Košici življenje v mestni bolnici, toda sila kola lomi in imel je vsaj zagotovilo, da ne pride pod oblast beraškega davkarja, ki je pobiral pri beračih mestni davek. Niso ga klicali zastoj beraškega strahu.

Mladi Grabnar pa je takoj nastopil službo paznikovo v vicedomskem stolpu. Dasi ga bi bil Košica zmlel rajši živega kakor mrtvega, vendar se je kmalu sprijaznil z njim. Mislil si je pač: „Čegar kruh jem, tega pesem pojem“ in nič ni imel zoper to, ako je Špelica mlademu Grabnarju postregla. Celo rada sta se začela imeti in marsikatero bučo vina jima je prinesla Špelica iz Cividatorquine gostilne.

Tudi stari Grabnar je pogledal včasih svojega sina v stolpu, in po noči je Košica mirno spaval, kadar je nočni čuvaj Grabnar klical uro v židovskih ulicah.

„Le spite, stric, bom že jaz pazil!“ rekel mu je mladi paznik, in vratar je zadovoljno prikimal s svojo sivo glavo.

„E, kaj se ti mara, ker si mlad! Moje kosti pa so stare, in treba bo iti počivat tje pred špitalska vrata“, govoril je o takih prilikah vratar Košica ter se naposled sprijaznil z mislijo, da pojde v bolnico na stara leta.

„Saj vam ne bo nič hudega, stric! Meni je pravila neka stara ženica, da je prav zadovoljna v hiralnici“, tolažila je Špelica vratarja.

„E, kaj ti veš, dekle! Ženska je ženska! Ali misliš, da ima tudi tam Cividatorka svoje sode?“

„Nič ne marajte, stric!“ poseže vmes paznik. „Ob novem letu deli sodnik nagrade mestnim služabnikom in takrat ga bova še enkrat prav pošteno udarila.“

„Saj res, Gropa! S teboj se dá še pametna beseda govoriti. Takrat bom sklical skupaj vse prijatelje in potlej gremo pod oblast Klebno. Ko bi bil Žlebnik špitalski mojster, no, še danes grem v hiralnico.“

„Morda pa bo“, oglaš se Špelica.

„Ko bi ženske na rotovžu gospodarile, že! Ko bi postavim Cividatorko izvolili za mestnega

sodnika, Tramterico pa za župana, o to bi bili zlati časi! Stari in novi sodi bi čepeli v mestni dvorani, mestni pisar bi odpiral pipe, in ne bi metal gosjih peres po papirju. Vicedomski vratar Luka Košica pa bi hodil po dvorani gor in dol in sedaj bi postal pri dolnjcu, sedaj pri štajercu, sedaj pri vipavcu in sedaj pri teranu, in veselo bi klical: „pisar! pritisni pipo, da ga pokusimo!“ Tako pa nam je le žgana medica še zvesta in ta nas spremlja in spremlja, dokler ne pokuka skozi okno tista kljukasta žerjavka, ki ji pravijo — — E, smrt pa še ne, ne, ne“

In medica je zatisnila Košici medle oči.

„Ti ne boš tak, kajneda?“ blekne zamišljena Špelica svojemu ženinu, ki ga je pretreslo vratarjevo blodenje.

XVII.

Tisti teden pred sv. Jakopom je bilo v Ljubljani jako živahno gibanje. Nove volitve v mestni zbor so se bližale in občinarji so prešetalivali na vse strani, katere očete bodo volili na dan sv. Jakopa v notranji in zunanji svet. Niso pogrešali obilne pijače in slastnih obedov, katere so pripravljali kandidatje za mestni zbor.

V občini so bili skoro sami rokodelci ter imeli velik vpliv pri sestavi mestnega starejšinstva. Kdor je hotel kdaj postati notranji svetovalec, skrbeti je moral, da ga je občina sprejela med-se. Ako pa je hotel iz občine prestopiti v zunanje svetovalstvo, pridobiti je moral záse zunanje svetovalce. Zunanji svetovalec pa se spet ni smel spreti z občino, sicer se mu je utegnilo primeriti, da je koncem leta romal nazaj med štiriinšestdesetake. Zunanji svet in občina sta se namreč vselej zvezala, kadar je bilo treba odstraniti kakega svetovalca, ki ga nista marala.

Iz tega je razvidno, da je imel Matija Žlebnik precěj težko stališče, in treba je bilo napraviti tehten načrt, da je pridobil zá-se večino štiriinšestdesetakov. Ako bi bil komu le zinil, da misli opustiti črevljarski obrt, šla bi bila njegova nada po vodi. Kumberg je bil vkljub svoji starosti živahen agitator, in z Žlebnikom sta sklenila potisniti Weissovo stranko nazaj v občino. Ako mojstra Weissa porineta v zunanji svet, njegove pristaše iz zunanjega sveta pa v občino, tedaj je njiju želja dosežena. Toda lahko ni bilo. Zakaj mogočni Adam Weiss je razpolagal z obilnim imetjem in ni varčeval, kadar je bilo treba pred sv. Jakopom volilcem grla mazati in želodce polniti. Vrh tega je imel zadnji čas sodnika Ahaca Amšlja na svoji strani in vplivni župan Janez Sonce je bil njegov stari prijatelj.

Nasprotno pa sta imela Žlebnik in Kumberg obilno tehtnega gradiva proti Weissu in njegovim pristašem. Nista sicer toliko trosila za sladko pijačo in mastno pečenko, pač pa sta sukala tem pridneje svoj jezik in brusila peté okrog vplivnih občinarjev. Udrihala sta vzlasti po mestnih uradnikih, češ da slabo opravljajo svoj posel, in podtikala osobito prvemu blagajniku, Weissovemu prijatelju, različna nepoštena postopanja z mestnim denarjem. Pridružil se jima je tudi špitalski mojster Gregor Kleben, ki je bil obče čislana oseba in je vrhu tega slovel po svojem bogastvu. Ta je prirejal okusne obede dan za dnevom in pred sv. Jakopom tisti dan je že za gotovo trdil mojstru Kumbergu, da ga bodo volili za mestnega sodnika. Pridobil je zase večino zunanjih in notranjih svetovalcev, in s tem mu je bila vsekako zagotovljena zaželena čast, ako se mu kak svetovalc čez noč ne izkrha.

Mojstru Kumbergu ni predla tako trda, zakaj bil je obče priljubljen oseba in pridobil si je s svojo požrtvovalnostjo in ljubeznivostjo obilno zaslug za mesto. Ni pa bilo tako lahko mojstru Matiji. On ni imel na razpolago bogatih obedov, s katerimi bi bil krotil nevšečne občinarje, ni bil še tako znana oseba po mestu, zakaj mlad je še bil, in vrhu tega je nasprotna stranka ravno proti njemu napravila svoj poglavitni bojni načrt. S tehtnimi dokazi in prepričevalno besedo pa se je pač dalo ravno pri občinarjih mnogo doseči. Občina je bila namreč nekaj nadzorovalni svet nad zunanjim in znotranjim svetom. In ravno Žlebnikova modra pa vneta beseda je prevrgla srce marsikateremu občinarju. Dasi pa pri rokodelcih v občini mojster Matija

ni imel večine za sabo, znal si je s premetenim vedenjem pridobiti zá-se tiste občinarje, ki niso bili rokodelci. Tako mu je trgovec Ehrbar zagotovil marsikateri glas, in Cividatorka je nekaterikrat pognala svojega debelega moža, da je šel lovit občinarje za Žlebnika. Da vdova Tramterica ni hranila svojega jezika in da je pekar Lichtenberg goreče agitoval za Kumberga in Žlebnika, še bolj pa zase, ni treba šele zatrjevati.

Nekako najbolj pa je dajal Žlebniku pogum vicedom Kobencelj, ki je kot cesarski zastopnik izdatno vplival na mestne volitve. Slišali pa smo že, da je vicedom želel Žlebnika na rotovžu. Dandanes bi imenovali mojstra Matijo vladnega kandidata. Kobencelj je vedel, da je bilo med svetovalci dokaj nesposobnih mož, in želel je, da se mestni gremij popolni z delavnejšimi in sposobnejšimi močmi. Žlebnik je bil sicer dosedaj zunanji svetovalc, toda vsled dogodkov tekočega leta se je njegova priljubljenost pri rokodelcih omajala. Zato je bilo treba napeti vse moči, da ga niso potisnili nazaj med štiriinšestdesetake.

Tisti večer pred sv. Jakopom je bilo vse polno pivcev v Lahovi gostilni. Tekla je pridno nosila na mizo svojim stalnim gostom, Cividatorka pa je ta večer pustila svojega moža, da je smel sedeti pri pivcih. Na voglu mize je zbijal svoje šale mojster Kumberg, poleg njega je modroval pekar Lichtenberg, na drugem koncu pa je molčé sedel mojster Žlebnik. Okrog mize je bilo še polno drugih meščanov, pristašev njegovih. Kričali so, kakor bi bil sodni dan. Pogovor se je sukajl okrog samih volitev. Vsi so bili zgovorni, padre Cividatore je pa samo prikimal.

(Konec.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

50. Sapo zaprli! „Veliko hrupa za nič!“ Očetovo pismo. Zijáč. Zopet Homer! Prijatelj Anton. Slovenskim trinogom smrt! Češčina. Pogled v pisateljsko skrivnost. Na vrtu pri Jerneju. Nov klobuk. Olgino pismo. Spomladi nikar!

... velikega travna ...

Ljubi Josip! To je pa res že preveč! Ná, kakšno pismo sem dobil od očeta, dober teden po velikonočnih počitnicah! Kar sapo mi je zaprlo, kakor Stritarjevi „Dunajski soneti“, ki nosijo geslo: „Sapo zaprli!“ In veš-li, zakaj

mi je oče poslal tako pismo? Vzrok je čisto malenkosten: o počitnicah sva govorila to in ono, izpraševal me je o šoli, profesorjih, sošolcih i. dr.; in tedaj sem mu povedal, da nam je umrl Kolec, o katerem sem ti zadnjič pisal, in na vprašanje očetovo, kaj mu je bilo, sem odgovoril, kakor se je sploh govorilo, da je imel neko znanje, da je zaradi tega lani „padel“, da je letos sicer zopet prišel v šolo, a bolan, jetičen, pred pustom pa umrl doma, pri stariših. Vsega, kar sem vedel, nisem hotel povedati, a že tega je bilo dovolj. Oče je tedaj sicer zasukal pogovor na druge stvari, toda

nalašč, ker ni hotel govoriti o onih. Sedaj pa dobim pismo od njega, da so se mi kar lasje ježili beročemu, in samo radi Kolca! Človek bi skoro imenoval to, kakor je Shakespeare razival jedno svojih dram: „Veliko hrupa za nič.“ No, pa čitaj sam; poslal sem ti pismo, kakoršno sem dobil, in ga nisem prepisal, da ne porečeš: sam je kaj pridejal. Tu je imaš, a drži se dobro, da ti ne bo preveč!

Ljubi sin!

Reči, katere si mi pripovedoval o zadnjih velikonočnih počitnicah, ne gredo mi več iz glave; noč in dan me vznemirjajo. Tedaj sem sicer molčal, a sedaj ne morem, ne smem več. Očetovska dolžnost mi vleva, da Te posvarim. Z žalostjo, z nepopisno žalostjo sem spoznal, da misliš o stvaréh, katerih ne bi smel še vedeti, ki so mnogo prezgodnje za Tvojo dôbo, za Tvoja dijaška leta. Spoznal sem, da med Vami dijaki ni brez pohujševanja, in dovolj, če je jeden izprijen: vsa čreda ovac se okuži po jedni, ki je garjeva. „Gorjé svetu zaradi pohujšanja! Pohujšanje sicer mora priti, toda gorjé človeku, po katerem pride!“ Ne govôri, sin moj, češ: kaj mi vedno pridigujete? saj pridige slišimo v cerkvi! Petdeset let imam že za seboj, trideset let že učiteljujem, in prav toliko let sem organist; v teh tridesetih letih sem slišal vsako nedeljo in praznik po dve pridigi, ob šestih zjutraj in ob desetih, in popoldne krščanski nauk vselej, kadar je bil, in nikdar ga nisem zamudil, akoprem bi ga bil lahko! pa v vseh teh letih se nisem naveličal božje besede. Odkritosrčno ti rečem, sin moj, spoznal sem, da, kdor hoče kaj krepko povedati, mora povedati s svetim pismom. In svetopi-semških izrekov sem si, hvalo Bogu, zapomnil nekaj. — Izpregovoril bi rad nekoliko s teboj danes o oni pregrehi, „ki naj se med kristijani še ne imenuje ne“. Ali nimaš dovolj očitnega dokaza, kako strašna kuga je za mlade ljudi? Ali ni tvoj sošolec prav radi nje umrl prezgodnje smrti? Moj sin, bridka resnica je: ako so druge pregrehe kakor reke, ki vlečejo milijone nesrečnikov s seboj, je pa pregreha mesá prava povoden, ki potaplja skoraj vse v svoja brezdna. V časti bi lahko živel človek, s to pregreho pa se stori podobnega nespametni živali. Tako zgodaj, zgodaj že je vse duševno življenje, spomin, domišljija, mišljenje, hotenje, vse obrnjeno na mesó. O, najžalostnejša izmed

vseh blodenj človeških, ki namerja kar dvoje ob jednom: uničiti vse višje in duševno življenje v posamezniku, in pokvariti tudi človeštvo! Kaj čuda torej, če je nečisti greh taka gnusoba pred Bogom! Le stopi na bregove Mrtvega morja! Še danes se zdi, kakor da s svojo slano vodo izpira sramoto nečistega rodú, ki je nekdam tam prebival. — In naš Izveličar? Pustil je, da so ga zmerjali kot podpihovalca ljudstva, pijanca in požrešneža, prijatelja grešnikov in cestninarjev: toda gledé čistosti si ni pustil reči najmanjše stvarce. — In nisi mar sam rekel, da nesrečni Kolec ni imel nobenega prijatelja v šoli? Naravno, ker prijateljstvo je tu na zemlji največje plačilo za krepkost. Le krepkost, nedolžnost najde pravega prijatelja na tem in na onem svetu. Ali ne pravi Schiller sam, če se prav spominjam:

Die Unschuld hat im Himmel einen Freund?

In včasih si že tudi znal oni rek Slomšekov na pamet:

Mladine najlepša lepota je tá:

Nedolžnost, ponižnost, pa žlahnost srcá.

Ne bom ti razkladal vseh grozovitih posledic te pregrehe. Ogenj ne požge tako do korenine dobrega drevesca, kakor ta greh uniči vsako dobro kal. Jedno posledico poznaš sedaj sam: prikrajšano življenje, prezgodnjo smrt. Miloba mladostnega obličja, ki je tako lepo, izgine, na njeno mesto stopi odurnost. In kako naj se tak človek uči? „V hudobno srce ne gre modrost, niti stanuje v telesu, katero služi grehom.“ — Značaj podivjá. Ni-li res? — Volja oslabí. Krepkost se začne studiti. Molitev ne diši več, dolgočasna je; ne mara več zanjo. Zakramenti so nadležni, odveč; ni-li res tako? Versko prepričanje omaguje, dvomi se porajajo; naša vera, ki zahteva od vsakega, da živi čisto neomadežano, omrzne, naposled in ugasne. Slišal sem nekoč to-le primero: Kakor vojskovodja, kadar hoče premagati trdnjavo, najprej napravi luknjo v zid, potem se tam utabori, odtod koplje na vse strani, da izpodkoplje zid in trešči ob tla vso utrdbo, tako dela vojvoda teme: najprej napravi luknjo v mladeničevo srce z grehom in sicer zlasti onim, ki naj se ne imenuje in ki mlado srce najbolj oslabi; potem se utabori z grešno navado; nato izpodkoplje, če ga mladenič ne prepodi o pravem času z vso silo, vso podlago

svete vere, da pade vse, vera sama. Od tod izvira oni tako žalostni pojav današnjih dnij pri dijakih, da ta ali oni zgubi zgodaj najdražjo krepost — vero. Moj sin! sedaj si na pragu višje gimnazije, v peti šoli. Srce mi ni mirovalo prej, dokler ti nisem zapisal teh resnih opominov.

Naposled te svarim tudi pred nespametnim, prezgodnjim ljubovanjem. Kam pa vêde to dijaka? O rajnem Kolcu — Bog mu daj večni mir! želim tudi jaz — si pravil, da se je bil slednjič tako zmešal, da se je mislil celó — oženiti. Petošolec — oženiti se. Ali ni to za norišnico? Res je tako smešno, da nimam besedij za tako budalost, a ob jednom je ta stvar neizrekljivo žalostna. Tebi, ljubi sin, ni beseda greh prazna beseda. In rečem ti, da tako ravnanje je samo na sebi grešno, pa tudi vodi v razne pregrehe. In da boš to umeval bolje, poslušaj resnobno besedo svojega očeta!

Glej, moj sin, Bog je ves svet uredil z neskončno modrostjo. Vse, karkoli vidimo, je urejeno tako umno, tako veličastno, da strmi naša pamet ob tem delu, ob stvarstvu, tem bolj, čim bolj je spoznavamo. Vsaka stvarca ima svojo obliko, vsak prašek ima svoj prostorček, vsako gibanje ima svoj čas. Da, svoj čas, pravim, in to dobro pomni! Tudi pri človeku, ki je najvišje izmed zemeljskih bitij, ima vse svoj čas. Bil si dete, potem si bil deček, sedaj si mladenič, potem boš zrel mož in naposled starec. Vsaka dôba ima svoje lastnosti, svojo nalogo in svoje delo. Otrok igra, mladenič se pripravlja za svoj bodoči poklic in stan, mož resnobno deluje zase, ustanovi si svojo hišo ali družino, skrbi za njo, skrbi tudi za svojo srenjo, skrbi in deluje za domovino in tako donaša zrele sadove, kakor dobro polje v vročem poletju. Starec pa uživa v sredi svojih otrok to, kar je pridobila njegova glava in roka, ter vodi s svojo pametjo, s svojimi bogatimi izkušnjami neizkušeno mladino. Tako je določil Bog, tako nas uči narava dovolj jasno in glasno.

Kako napačno pa je, ako se ta naravni red prevrača, ako hočejo biti dečki možje, ako mladeniči ravnajo, kakor bi imeli že nositi težki jarm življenja! In vendar je dandanes le prerado tako. Nespametni stariši napravljajo otroške plese, otroci modrujejo o zakonskih stvaréh, mladeniči pa si hočejo že prisvajati pravice in silijo v razmere, katere priroda dovoljuje samo zreli dôbi. In kaj je posledica

takega ravnanja? Da je današnji rod mehkužen, slab, zgodaj star, mesen, mnogokrat brez vere in brez Boga, da ne pozna krščanskih krepostij, ampak jedino le uživanje. — Moj sin, rajši bi videl, da Te Bog vzame meni in materi Tvoji — četudi Te ljubim resnično in gorko — sedaj, kakor da bi kdaj slišal o takih Tvojih pregrehah in zmotah, o kakoršnih sem sedaj govoril. A ker Te ljubim iskreno, moj sin, zato tudi zaupam Tvoji dose-danji stanovitnosti in Te srčno pozdravljam

Tvoj skrbni
oče.

No, ali si si upal dihati? Kaj ne, koliko ropota? Škoda, zakaj ni navêdel oče še tiste narodne pesmi:

Ne oženi se, ne oženi se,
Oh, ne oženi se, moj sin!

No, vendar-le pritrjujem očetu; tudi meni se namreč grozno smešno zdi tisto „stopanje“ za gospodičnami in zijanje vanje. Ti ne veš, kakšno življenje je tu v Ljubljani zvečer! Po glavnem trgu zlasti in po ulicah notranjega mesta se izprehajajo dijaki, večinoma bolj gosposki, realci in gimnazijci, pa „škilijo“ v gospodične, ki menda „slučajno“ hodijo mimo njih. Meni se to že kar gabi. Nekateri je tako grdo navajen, da mora vsako osebo pogledati, ki jo sreča. Neskončno sem se zato razveselil, ko sem v Homeru čital XI. spev, kjer junak Dijomed ošteva mehkužnega Parisa ter mu med drugimi lepimi priimki daje tudi *παρθενοπίπα*, kar je v slovarju (jaz imam Crusija) tolmačeno: „Mädchenbegaffer“, ženski zijač; *παρθενοπίπα*, da, to je pravo ime za te naše junake, te naše Parise. Izvrstno! Že stari Homer se je torej norčeval iz njih. Sedaj ga imam še stokrat rajši.

Ti si pa niti ne misliš, kako napredujemo v pesništvu, odkar čitamo divnega Homera! Marn se je prvo polletje tako trudil, da bi nam dopovedal, kako se dela slovenski šestomer in po katerem pravilu se je zlasti ravnal mojster Koseski, ki jih je naredil toliko in tako lepih, kakor je n. pr. oni:

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo —
toda, ni nam šlo v glavo, pa ni šlo; sedaj pa, odkar poznamo Homera, stresamo heksametre kar iz rokava. Sošolec Anton Cokljari je n. pr. naredil šestomer iz samih čistih daktilov. Poslušaj in strmi:

Κρούεται μοι ἐν τρεβούχῳ ἢν παίσειναι ἢ νῦ. σε
δελούνται.

Proti takemu ženiju je Koseski muha, mar ne?

Toda pustiva šale, brate: sporočiti moram resnejšo novico. Z gospodinjo sem se sprl, pred veliko nočjo mi je odpovedala stanovanje. In za kakšno malenkost? Spominjaš se, pisal sem Ti, da je naša soba podobna kleti in da noč in dan visé železni drogovi nad nami tam gori pod stropom. Neko soboto popoldne po kosilu, ko sem prišel iz ljudske kuhinje, pa sem bil malo boljše volje, zakadil sem se v jeden izmed onih usodepolnih drogov ter se začel pretegovati in telovaditi. Gospodinja pride, vidi in — mi odpove stanovanje. Neznansko je bila huda. No, hvala Bogu, dobil sem pa drugod bivališče in sicer tik pod streho. Stanujem sedaj v šentpeterskem predmestju, tam blizu tistega znamenja. Hiša je brez nadstropja, samo podstrešje ima, in v tistem podstrešju stanujemo mi. Gospodinja je stara več nego sedemdeset let; čudno je to, da zmerom miga z glavó, najbrže od starosti. Pri njej bivata dva sinova: jeden je osmošolec in pojde v semenišče, drugi, Anton, starejši od njega, je pisar pri nekem odvetniku. Pišejo se Dušnik. Četrty stanovalec sem pa — jaz. Z Antonom sva pa postala prijatelja prvi dan. Koj, ko sem prišel, pozdravil me je po dijaško: „Servus!“ Potem pa je dostavil: „Sedaj bo pri nas cel ‚curriculum studiosorum‘!“ Kaj je s tem hotel reči, še sedaj ne vem. Latinsko zna pa iz gimnazije; v sedmi šoli je že bil, a je padel. Pa še nekaj zna, kar je zame neizmerne važnosti in zaradi česar sem nepopisno srečen, da sem prišel v to stanovanje: ta moj prijatelj zna — češko. Ko je v sedmi padel, šel je v zlato Prago, in je tam pisaril v raznih pisarnah, ob enem pa se je naučil popolnoma češkega jezika. Takoj prvi dan sem mu razodel željo, da bi se tudi jaz rad naučil češčine; on je bil tega vesel in še tisti dan sva začela vaje. Vadil sem se najpreje izgovarjati češki ř, ki je najtežji glas. Znani stavek: *trí a třicet křepelek přeletělo přes střechu*, t. j. triintrideset prepelíc je letelo čez streho — moral sem ponoviti najmanj desetkrat. Sedaj mi gré že dobro. Vzel sem v roko Marnovo češko slovnico, proučil jo v jednom tednu in sedaj čitam *Babičku* od Božene Němcove, primerjaje češki izvirnik s slovenskim prevodom. Zdi se mi, da se igranje naučim češčine. Čudno lahka se mi vidi za Slovenca, to je pravi bratski jezik. Ko prečitam vso „Babičko“, bom izvestno znal do dobra češčino, in potem popišem slovečemu prijatelju Slovencev v Pragi, Janu Lego-tu, ki že sedaj pošilja čeških knjig nekaterim dijakom naše gimnazije in pripravnice in vedno vspodbuja k učenju slovanskih jezikov, k vzajemnosti slovanski. Da, živela vzajemnost slovanska! Hej, kako krasno je to: čitati hrvaško, rusko, češko! Kako divno se tudi glasi češki jezik! Ono

Erbenovo pesem: *Svatbení Košile* — znam že vso na pamet. Oj, da jo slišiš!

Již jedenáctá odbila,
a lampa ještě svítala,
a lampa ještě hořela,
co nad klekadlem visela.

Na stěně nízké světničky
byl obraz Boží rodičky,
Rodičky boží s dět'átkem,
Tak jako růže s poupátkem itd.

Pa še iz družega vzroka sva z Antonom tako prijatelja: on je tudi pisatelj. Pomisli, ali ne bi tudi tebi vzkipelo srce, ako bi stanoval tako blizu slovenskega pisatelja, da, v isti sobi? Sedaj se mi tudi odpirajo oči v to skrivnost pisateljevanja. Moj prijatelj je namreč naročen na nekaj čeških listov. In takoj, ko list pride, pregleda, ako bi bilo kaj prikladnega za nas Slovence; kadar najde, sede, prevede, premeni naslov, izpusti kaj ali pa dodá, in nov spis je — skován, in

Ven plane 'z plamena
S svitlobo obdán,
Sloveč'ga imena
Ptič Fenis na dán.

Nehoté mi prihaja, kadar gledam to pisateljsko delovanje svojega prijatelja, na misel Gregorčičeva: Človeka nikár!

V delavnico sem tvôjo zrl,
Ki bitij si rodil brez brôja!

Mesto „bitij“ bi v tem slučaju rekel: „spisov“.

Skrivnostno snuje róka tvôja:
Nikjer je stalne ni stvarí,
A prah nobén se ne zgubí.
V delavnico sem tvojo zrl,
In videl vedno sem vrtenje,
Prelivajoče se življenje,
Prerojevanje, prenavljanje,
Iz bitja v bitje presnavljanje,
A smrti nisem vzrl nikjer!

Jaz bi pa rekel:

A mislij nisem vzrl nikjer!

Seveda, moj prijatelj piše za denar, ker je v vednih zadregah. Kdo je pa večji siromak od dijurnista, pisarja? Najhujše mu je pa to, da ni vkljub vsemu pisateljevanju dosegel nobene slave v Slovencih. O, kakó ga to grize! Kadar nikjer ne sprejmó kakega spisa, temveč mu ga vrnejo vsa uredništva, tedaj se kar kuha v njem. Ob takih prilikah me običajno povabi, pa greva v gostilno k Jerneju na sv. Petra cesti, prav v

tisto, o kateri je Levstik zapel v Dunajskem Zvonu:

Na vrti pri Jarneji
Sinoči sem sedel,
Pijačo, jed pred sábo
Na mizi sem imel —

in tam zabavljava čez naše slovstvene trinoge. „Kaj mislijo, da imajo monopol našega slovstva v rokah, da nihče drug ne zna nič pisati kakor Stritar pa Krsnik in Tavčar in Šuklje? Če nima kdo vseučiliške izobrazbe, pa menijo, da ne sme pisati! Toda ne bo tako, gospodje! Mi vam pokažemo, mi se vam upremo, mi, mali, teptani pisatelji, mi vas uničimo!“ Tako je kričal moj prijatelj, ko ga je razgrelo vino. In jaz sem mu pritrjeval, ker mi je govoril iz srca, zakaj Tomšiču še nisem oprostil, da mi je vrgel prvi spis v koš; pritrjeval sem prijatelju: „Da, mi vstajamo, in vas, slovstveni prvaki, vas je strah!“ In tako vesel je bil moj prijatelj Anton, zaničevani, teptani, nepripoznani slovenski pisatelj, da me je objel in — poljubil. O, kakó sta se razumeli najini duši! Da naju je videl stari Horacij, gotovo bi bil vzkliknil: Par nobile fratrum! kakor je večkrat citiral lanski gospod razrednik. Tam pri Jerneju sva naredila zaroto zoper samopašne slovstvene prvake. Levstika pa, mislim, tisti večer — ni bilo na vrtu pri Jerneju. Samo zaradi jedne slabosti je križ s tem prijateljem Antonom. To lepo navadico ima namreč, da gre vsako nedeljo večer v prijateljske kroge po raznih gostilnah. Kdo bi mu to preveč zameril? A so, ki mu zamerijo, in sicer tako zamerijo, da ga iz gostiln mečejo. Več nedelj sem že tu, pa še vsako je prirobantil domov po polnoči, ves razjarjen, preklinjajoč, da smo se vsi vzbudili, in potem je pravil, kakšno gnezdo je ta Ljubljana, ki olikanega človeka v njej iz gostiln in kavarn mečejo, dočim je Praga stokrat večja, pa se mu kaj takega nikdar ni zgodilo. Pa mu res delajo krivico. Koliko je on že storil za narodno stvar! Pomisli, koliko je storil že za samo slovensko gledališče: tri leta je bil šepetalec v tistem kurniku, pomagač spominu igralcev in igralk, in to skoro zastonj. To mi je sam pravil. Da, on je bil šepetalec v slovenskem gledališču tudi oni usodni večer, ko je neki igralec pozabil svojo ulogo, ki je obsezala samo stavek: „Gospod vitez! konji so osedlani“; pozabil je bil in zavpil mesto tega tje po odru: „Gospod vitez! pili smo ga“. Ko ga pa niso mogli spraviti z odra v naglici, ker je bilo žal res, da so ga pili, je prišel režisêr ter sunil nesrečnega oprodo naravnost noter v šepetalčev kurnik, kjer je bil moj prijatelj Anton. Tedaj mu je oproda padel na glavo, in dočim je komaj sam imel prostora v tisti pečnici, bila sta sedaj dva, dejanje se je

bilo pa šele začelo. Tedaj je mnogo trpel, in to mi je tudi sam pravil. A vsega tega Ljubljančanje ne vpoštevajo in mečejo iz gostiln mojega prijatelja Antona, češ, da je siten. Siten je res, pa le nedeljo po noči in ponedeljek zjutraj, ko je treba vstati, in k večjemu še opoldne, če je bil od svojega „šefa“ kaj ozmerjan v pisarni radi zaspanosti, ki se mu pozna o ponedeljkih. Sicer se pa živi prav lahko z njim, lažje nego z bratom osmošolcem, ki je jako dolgočasen in samo pripoveduje: o, kakó težka je višja gimnazija, zlasti sedma in osma, in da ne verjame, ali jih bom vse izdelal; to pa menda pravi zato, ker je on v vsako hodil po dve leti. Sploh se z njim ne menim dosti. Mož nima čisto nič življenja v sebi. Z mamico se včasih kaj pogovoriva. Vedi, da sem jako napredoval: hrane nimam več v ljudski kuhinji, ampak doma; toliko že prislužim. Živimo prav patrijarhalično: zjutraj kavo, če smem tako imenovati tisto čobodro, o poldne je juha in meso, zvečer pa zopet kava, in tako dan za dnem. Saj je prav: kratka večerja — dolgo življenje. — Dijakov nas je v tem koncu mesta nekaj več v stanovanjih. Prav nam nasproti stanuje neki šestošolec; star mora biti blizu 25 let, ima tudi brado in pa grbast je precèj. Ta mož gre vsako jutro pred šolo k bližnjemu peku ter izpije jedno „šilce“ brinovčka. Pravi, da potem lažje in hitreje misli v šoli, ker mu brinovec podi kri gor in dol po možganih. Vendar pa jako počasi leze naprej po šolah, ker presedi v vsaki po dve leti. A jaz ga imam rad. Nikdar ni slabe volje, no, denarja pa mu tudi ne manjka.

A veš, kaj zapažam na sebi, Josipe? To pomlad se mi je začela z vso silo oglašati pevska vila tam v zeleni gori ter me klicati k sebi. V srcu mi je tako nemirno, čudno; o vinu, če je pristno, sem slišal praviti, da pomladi vre v sodih, tedaj namreč, ko cvete vinska trta. Je-li v meni tudi pristno to vretje? Zadnjič smo pisali pri Marnu šolsko nalogo: „Kras gorice, slava vrta, — Zemlji najsvetejši les.“ (O vinski trti.) Jaz sem bil tako navdušen, da sem napravil vso nalogo v — ditirambih. Nazaj je še nismo dobili.

Mislim, da je prav, če ti povem, da sem si kupil nov klobuk in sicer s širokimi okraji, prav slovanski, umetniški; Domen je rekel, da se mi jako podá. In še nekaj! Olga mi je pisala. Pa nikar se ne čudi preveč: nič posebnega, nikakega zaljubljenega pisma. Rada bi se navadila slovensko ne le govoriti lepo, ampak tudi gladko, pravilno pisati, in zato mi želi pisati vsak mesec o raznovrstnih rečeh, zlasti pa o našem slovstvu. Vprašuje me, če čitam „Cyclamen“ in kako mi ugaja? Sam še ne vem, kaj odgovorim.

Sedaj še jedno žalostno novico. Ne vem, kako to pride, a skoro vsako pismo do tebe sklenem s kako tako novico, kakor „Slovenski Narod“, ki na koncu prinaša poročila, kdo je umrl. Glej prijatelj, ni teden od tega, kar je ležal blizu nas v neki hiši na mrtvaškem odru neki vseučiliščnik, Gorenjec. Bil je najlepši na vsej gimnaziji: visoke rasti, s krasno brado, lep kot iz voska; pred dvema letoma je bil v osmi šoli. Tedaj je nosil pri procesiji sv. Rešnjega Telesa šolsko bandero. V stolnici so vsi „defilirali“ mimo njega in njegovih dveh spremljevalcev. Takrat sem si mislil: Kaj pojde neki ta študirat? Bil je na Dunaju pravoslovec; letos kmalu po božiču se je vrnil v Ljubljano. Videl sem ga vsak dan hodečega za vodó. Imel je sušico in vidno hiral od dne do dne. Pred tednom je bil pogreb. Krasen pomladanski dan! Oh, in on, ki je bil cvetoč ko pomlad, poln najlepših upov, nadarjen, moral je ostaviti v najlepši dôbi svet! Dasi nisva bila znana, a bilo mi je neznansko hudo. Kaj mora vsak zboleti, vsak prezgodaj umreti, kdor se napoti v daljni, širni svet? Ah, in spomnil sem se Stritarjeve pesmi: *Spomladi le nikár!* kjer pesnik kliče tudi meni iz srca:

Bodi! Temno zagrinjalo padí
Ter zakrij mi solnca zlati žar;
Kedar te je volja, me presádi,
Stvarnik, v drugi svet, le ne spomladi,
Le spomladi, prosim te, nikár!

Ne maram dalje presti teh žalnih mislij! Z Bogom!

Tvoj
Ivan.

51. Ovid — pevec ljubovanja. Ni in ne bo vzor! „A volje bodímo močné in krepké!“
Duhovniki.

... rožnika ...

Dragi oče! Hudo, ostro pismo ste mi pisali zadnjič in posvarili ste me tako, da si skoro ne upam o tej stvari več govoriti z Vami. A vendar, ker sami večkrat pravite: „da se resnica prav spozna, čuti je treba oba zvoná — auditor et altera pars“, upam, da mi ne zamerite, če Vam razodenem nekatere pomisleke in težave, ki jih imam. Mislim, da ste Vi, dragi oče, preostri; kako pa je mogoče, da dijak ne bi čisto nič mislil na tisto čustvo, ki se imenuje „ljubezen“? Zlasti v peti šoli, ko čitamo Ovida, ki je bil zaljubljen od nog do glave in ki je najrajši pel o ljubezni? Gospod profesor latinščine nam je povedal, kakšen ptiček je bil ta Ovid v mladosti, kako je svoje ljubezenske burke in dogodke popisal v treh knjigah (*Amorum libri tres*) in da je celó učil mladino rimsko,

gospodiče in gospodične, umetnost zaljubiti se, in sicer zopet v treh knjigah (*de arte amandi* ll. 3). A pristavil je gospod profesor tej razlagi resne besede: Ako sem vam Ovidove nurosti razložil nadrobneje, storil sem to namenoma, ker moje načelo v vzgoji je to: mladini ničesar ne prikrivati, vse ji povedati, a potem ji kazati, kaj ni pravo, česa se mora varovati. No, in potem nam je gospod profesor res pokazal, kako bridka kazen je doletela lahkomisljenega Ovida, zakaj strogi cesar Avgust ga je pregnal z Rima v Tome, mrzlo, pusto mesto ob Črnem morju, kjer je vzdihoval deset let, do smrti svoje, in zastonj prosil Avgusta in zastonj tudi naslednika Tiberija pomiloščenja. Ovid se je bil cesarju zameril za zmerom. Na to žalostno usodo pesnikovo je pač meril Prešeren v „Glosi“, kjer poje:

Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu vedno sreča laže,
On živi, vmerje brez d'narja.

Le začniva pri Homeri:
Prosil reva dni je stare;
Mráz Ovid'ja v Pontu tare;
Drugih pevcev zgodbe beri . . .

Res se mi je milo storilo, ko smo čitali v šoli ono žalostno pesem Ovidovo, v kateri popisuje svoje slovó od žene, Rima: po noči, ko je vse spalo, moral je v prognanstvo.

Cum subit illius tristissima noctis imago,
Qua mihi supremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui:
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis . . .

Kadar se bliža noči nesrečne mi tožna podoba,
Ki mi poslednji je v njej v Rimu potekel bil čas;

Kadar se spomnim noči, ki v njej sem drage ostavil:

Kane še zdaj mi vselèj solza iz mojih očij . . .

In tako gre ta tožba, to žalovanje naprej celih deset let; vedno je pošiljal pisma v Rim, da bi zadobil zopet milost Bridko, hudo je to, da, a moško to ni! Ovid ni moj vzor in ne bo nikdar! Moj vzor je mož, kakoršnega slika Gregorčič v pesmi: *Na bregu*:

Na bregu stojím in v morje strmím:
Pod mano srdíto valovje
Rohní ob kamnito bregovje;
— — — — —

In jaz se na robu ne ganem,
Viharju kljubujem, ostanem!

— — — — —

Ti streti me moreš, potreti nikdár,
Usode sovražne besneči vihár!

To so moške besede, to moško dejanje, a ne tisto Ovidovo, ki je bil z jednim mahom, vsled nemilosti pri cesarju, ves potrft in — strft! Ovid ni bil možák!

Kedor je možák,
Strupêne se kupe ne brani,
Sladké se nikdar ne vpíjáni,
No vedno ostáne jednák,
In vedno ohrani
Si pôkoj sladák!

Ovid pa se je vpíjanil sladke kupe, a potem se je branil — grenke!

Gledé na to Vam priznavam, dragi oče, kar ste pisali, da táko nesramno, mehkužno življenje in pa tisto ljubovanje oslabi voljo; res je to. Četudi Ovid zaradi svojega razkošnega življenja v mladosti ni izgubil žive domišljije, tudi ne spomina, sploh pesniškega darú, a izgubil je vso — voljo: prej razposajen in nebrzdan, v nesreči pa prosi in vzdihuje kot otrok! Je-li to moško? Jaz pa se hočem ravnati po geslu Gregorčičevem, katero kliče:

A volje bodimo močne in krepké!

In tudi tega sem se prepričal, da tak mehkužnež, razkošnež ne pozna nobene ljubezni do svoje domovine. Ovid sam to dokazuje. Moj prijatelj Gruden si je izposodil iz licejalne knjižnice neko občno slovstveno zgodovino, katero oba kar požirava. Pomislite, slovstvo vseh narodov je notri ocenjeno! In kako lepo, pesniško piše ta pisatelj! Samo to Vam pa moram tudi opomniti, da je pisatelj hud nasprotnik vere, in kjer le more, udari po njej. Sam ne vem, je-li protestant, ka-li? No, ta pisatelj pripoznava sicer, da je Ovid najplodovitejši in v domišljiji najnadarjenejši pesnik rimski, toda pravi tudi, da noben pesnik ni bolje izrazil, kako globoko je bil padel poganski svet, kakor uprav Ovid, ki poje (Amor. II. 10, 22):

Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt!
Di faciant, leti causa sit ista mei!
Induat adversis contraria pectora telis
Miles et aeternum sanguine nomen emat.
At mihi contingat Veneris languescere motu . . .

Naj se oborožuje vojak in hiti v boj za domovino in naj si kupuje s krvjo večno slavo: — jaz si želim počasi hirati, zadet od puščice ljubezni . . . To je ljubezen do domovine?! Fejte bodi! Ovid ne bo in ne bo moj vzor nikdar! In prav zbok tega, ker se spomnim Ovida, mi ni več tako všeč Prešernov sonet, ki ga je postavil na čelo vsem drugim, v katerem tudi pravi, da ne bo opeval domovine in slavnih bojev, ampak „Kranjic lepoto in čast nevsmiljene device“.

Če je res, kar je pisal prof. Wiesthaler v Dunajskem *Zvonu* 1877, da je propad nravnosti pri Rimljanih zakrivil tudi propad naroda samega, potem je tudi res, da je Ovid mnogo pripomogel k propadu rimskega naroda, ker je s svojimi pesmimi mnogo škodoval nravnosti.

Sicer pa sem z velikim veseljem čital vse, kar je prišlo na vrsto v šoli, o Arijonu, ki ga je rešil delfin, in to smo se učili celó na pamet, 35 vrstic, z onim znanim zečetkom:

Quod mare non novit, quae nescit Ariona
tellus?

Carmine currentes ille tenebat aquas.

Čitali smo tudi iz VIII. knjige *Metamorfoz* pravljico o Dajdal in sinu mu Ikaru, ki Vam je še morda znana: Dajdal je bil namreč velik umetelnik, ki je znal vse narediti; trinog Minos pa je vrgel njega in sina njegovega, Ikaru, v ječo. Toda oče je naredil sebi in sinu iz manjših in večjih peres, katere je zvezal z nitimi in voskom, umetne perutnice, da bi pobegnila preko morja. Predno pa sta se spustila na pot, poučil je oče sina, kako naj se vède na poti, kako naj letí; zlasti dvoje mu je priporočal: ne prenizko leteti, da se peruti ne omočijo v morju in tako postanejo težje, pa tudi ne previsoko, zakaj tako bi prišel preblizu solnca in njega vročina bi raztopila vosek, ki drži skupaj peresa. In nato sta si privezala peruti ter vzletela iz ječe. V začetku je šlo vse dobro: oče je letel naprej, sin za njim, skrbno pazeč, da se je držal tako visoko kakor oče. Polagoma pa mu je rastel pogum in se je prevzel: vzdignil se je više pod nebo, da bi mlada prsa dihala čisti vzduh tam gori. Toda ta predrznost ga je pogubila. Vsled solnčne bližine se je stopil vosek na perutih, Ikar pa je padel, brez perut, v globočino morja. Padajoč je še klical očeta, a predno je ta začul glas in se ozrl, bil je nesrečnež že v morju; le perutnice, plavajoče po morju, govorile so žalostnemu očetu, kaj se je zgodilo. Oče je sedaj letel sam dalje, morje pa se še danes imenuje Ikarsko morje. — Prav lepa pravljica, samo, da so se stari Grki zeló vrezali ob tem, zakaj to ni res, da čim više se vzdiguješ, tembolj vroče je, temveč prav nasprotno: čim više, tem mrzleje, kar vé vsak, kdor stopi na visoko goro ali kar zlasti spričujejo zrakoplovci. — Brali smo tudi ono pravljico o Nijobi, tebanski kraljici, ki je imela sedem sinov in prav toliko hčera, pa je zaničevala zbok tega boginjo Latono, imajočo le dva otroka, Apolona in Dijano. To zaničevanje pa je tako razdražilo Latonina otroka, da sta pomorila ves Nijobin zarod, Apolon sinove, Dijana pa hčere. Nepopisna je bila žalost Nijo-

bina: od tuge je okamenela, in še sedaj tekó iz kamena neprenehoma solze. Tako pravljica. Gospod profesor nas je opozoril tu na pesniško nadarjenost Ovidovo: kako mojstersko je popisal smrt otrok Nijobinih, vseh štirinajst jih je bilo pomorjenih, pa vsak na drug način, in vse to je pesnik popisal tako živo, da jih kar vidimo, kako padajo mrtvi v naročje nesrečni materi. Ta popis je krasen vzgled pesnikom, rekel je gospod profesor. Naš Domen pa mi je rekel, ko sva šla zadnjič iz šole: „Ivan, glej, kakšen razloček je med Nijobo in — Marijo! K oni so bežali otroci, pa jih ni mogla varovati, vse je izgubila: kdor pa k Mariji pribeži, in če je še tak grešnik, vsak se reši.“ „Domen“,

rekel sem jaz, „k tebi ne bo nihče pribežal, če boš zmerom pridigoval.“

Pa dovolite, dragi oče, še jedno opazko k Vašemu poslednjemu pismu. Pravite, da se nikdar ne naveličate poslušati božje besede. Meni tudi ne preseda, toda — težko zapišem, ker mi bodele gotovo šteli v zlo, pa bodi, kar hoče: Večkrat slišim, da duhovniki ne živé tako, kakor pridigujejo na prižnici. Sošolec Vrbec n. pr. mi je pripovedoval letos, da je pri njih gospod, ki nima dosti vere, ki ne moli nikoli svojih duhovskih molitev, in ki je njemu samemu o počitnicah jedenkrat rekel: „Kar ste se v Zgodbah učili, vse vkup ni nič res.“ Drugi so mi zopet pravili druge nelepe stvari, da me je že bolelo

Spomin na potres. (Bivanje v sodih.)

v srcu. Ne veste, koliko zabavljanja proti duhovnikom slišim; ne vem, ali je vse to resnično in pravično, ali ni. Bodisi v šoli med urami, bodisi na ulici, bodisi doma, vedno slišim, kakó udrihajo po duhovnikih. Zares: ako je to govorjenje krivično, so duhovniki pravi trpini; ako pa je resnično, ne vem, kaj bo z našo vero. To pa me žali in draži najbolj, da so menda duhovniki preganjali naše najboljše pesnike, Prešerna, Jenka, Levstika, Jurčiča, nazadnje še Gregorčiča, ki je sam duhovnik! To sem vse slišal in čital.

Ne zamerite, ljubi oče, da sem Vam vse povedal; komu naj potožim, če ne Vam?

Vaš nemirni

Ivan.

52. Nulla dies sine linea. Nos numerus sumus . . . ! Prostost! V naravi. Zopet doma! Na poti. Vilharjev dom. Čič ne dá nič. Morje, morje! Na Trsatu. Iz ljubezni do matere. Na mitnici. Neptun. Med Hrvati. Slovanska vzajemnost.

. . . velikega srpana . . .

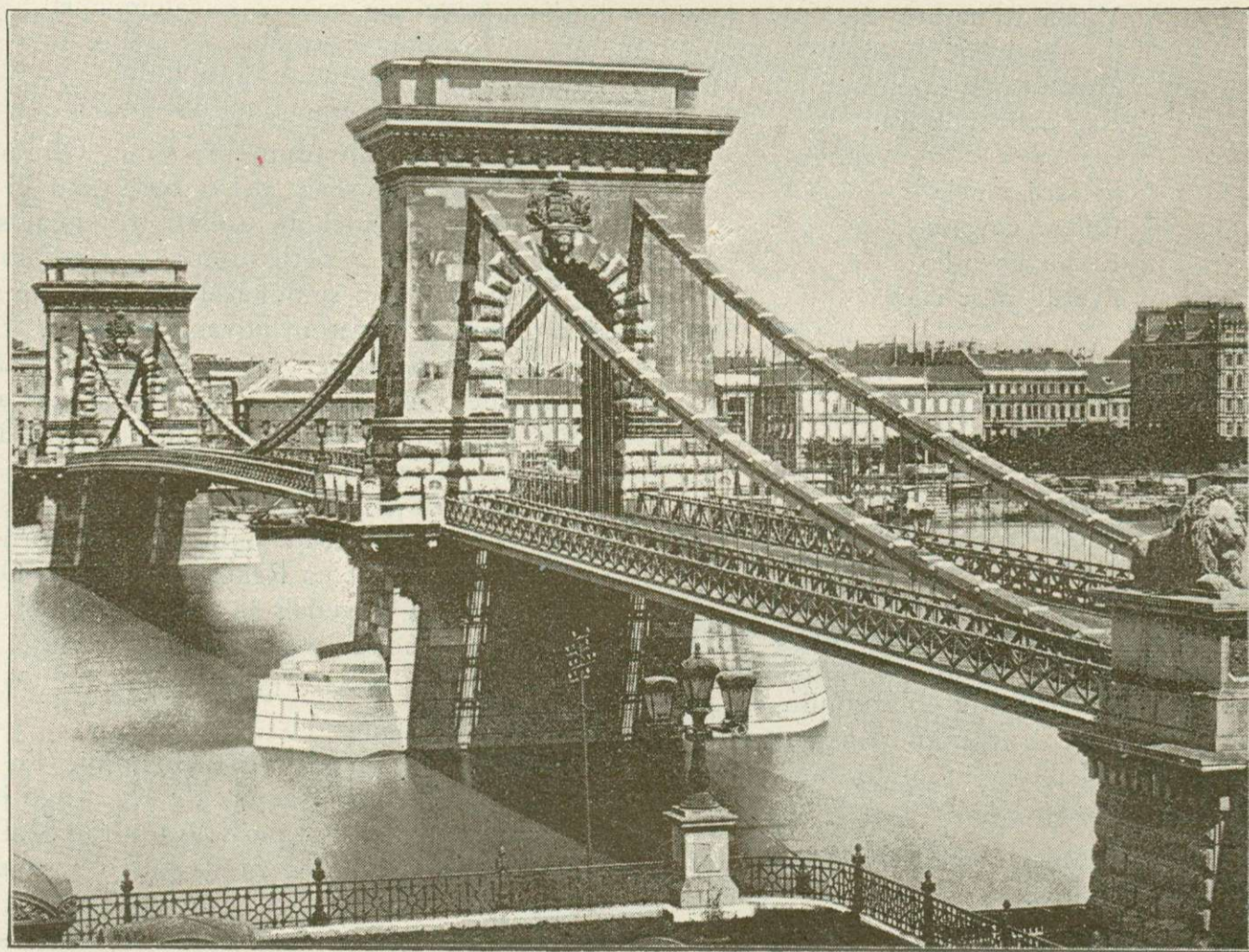
Ljubi prijatelj! V lopi na šolskem vrtu sedim, ko to pišem, in uživam počitnice, kar jih je še, z veliko žlico, kakor ob „žeganju“. Sapica prijetno pihlja okrog mene, jaz pa mislim na Prešernove besede v pesmi *Slovo od mladosti*, ki v njih pravi mladini:

Ne zmisli, da dih prve sap'ce bode
Odnese to, kar misli so stvarile.

Ali se bo tudi meni tako godilo? — Vendar nisem se vsedel v lopo zato, da bi premišljeval take žalostne reči, ampak da ti popišem svoje popotovanje o teh počitnicah in pa kako se mi sploh godi. — Najprej ti pripoznam, da sem že nestrpno čakal sklepa šolskega leta. Tako sem se „drgnil“ botanike, da sem bil že ves neumen. Pomisli samo to, da sem prišel k peku ves zamišljen ter vprašal: Koliko sta dve žemlji? Šele ko je bila krava iz hleva, sem se spomnil svoje neumnosti. Pomisli, pa petošolec! A vkljub vsemu učenju ne znam botanike nič in

ne poznam skoro nobene rastline. Kar sram me je, ker vem, da olikan človek mora vedeti tudi to. Slednjič je vendar prišel rešilni dan. Profesor Marn nam je h koncu priporočal, naj dobro porabimo počitnice, nobenega dne ne zapraviti, nulla dies sine linea, vsak dan se kaj učiti, pa kaj zapisati v svoj dnevnik! Sklenil sem bil, da bom tako delal, od sklepa do zvršitve je pa dolga pot, kakor veš. —

V „perijohah“ ali šolskem naznanilu so me zopet debelo tiskali. Škoda črnila! Na katerem mestu je kdo, to je vse jedno, saj nam je pro-

Most čez Dunav v Budapešti.

fesor [latinščine parkrat navedel besede Horacove, da smo ljudje — le število, nič drugega:

Nos numerus sumus et fructus consumere
nati —

kar je po nemško prevêdel:

Wir sind Nullen, sind Bäuche, nur Frucht
zu verzehren geeignet.

Homerski smeh sevê, ko smo slišali prvič! Pa res rad bi že čital tega Horaca, ki tolikrat slišim o njem. V osmi šoli pride na vrsto. A sedaj na počitnicah res nisem za nobeno drugo rabo: samo jedel bi, in kjer zapazim kako zrelo jabolko ali hruško, takoj je po njej. Kaj hočeš:

fructus consumere nati! — Šestošolec Rajtguzen, ki je bil to polletje prvi, je bil tisti dan tako vesel, da je celo ljubo dopoldne in še popoldne hodil za vodó, kjer prodajajo Vipavke sadje, pa kupoval in jedel od samega veselja, da je — prvi v šoli. Wir — sind Bäuche!

Še dopoldne sem jo mahnil proti domu. Načelo imam: iz Ljubljane kolikor mogoče hitro, saj je zadosti deset mesecev tičati v njenih starih zidovih. Dečki, ki sem jih poučeval, izdelali so vsi. Hvala Bogu! Pri Bočkovih je bila ločitev malo huda. Mali Vladimir, ki je izdelal tudi z odliko, navadil se me je tako, da se ni hotel ločiti od mene. Prosil in maledoval je

stariše, da morajo tudi mene vzeti s seboj, ko pojdejo v letovišče na Gorenjsko; brez mene da ne gre, pa ne gre. Potolažil sem ga s tem, da sedaj sicer moram domov zaradi očeta in matere in malih bratcev, ki bi me radi videli, da pa kasneje pridem gor k njim na Bled. Tudi Olga je pristavila, naj pridem, da bomo govorili o našem slovstvu. — Takó sem bil prost, prost vseh spon, prost skrbij! O, kaj je dražjega na svetu od prostosti!

Korakal sem peš domov. Prava reč, osem ur! In pri tem opazujem naravo. Kaj je lepšega? Saj poje Jenko v „Obrazih“ o naravi tako lepo:

Vstala je narava
Ter se giblje živa;
Znane čute kaže,
Kar nebó pokriva.

In srcé umeje
Čudne govorice,
Ki jih govorijo
Zvezde in cvetice.

Kamenje budi se,
In občutke moje
Z mano čuti, z mano
Glasne pesmi poje.

Mrak je legal po zemlji, ko sem dospel vrh hriba, pod katerim se razprostira naša dolinica, tudi Tebi dobro znana. Iz dimnikov se je kadilo, kakor v vojski: gospodinje so kuhale večerjo, kosci vriskaje šli s kosami na ramah in šopi jagod za klobuki domov. Zazvonilo je „Ave Marijo“ v domačem zvoniku. Kakó me je pretreslo vse to! Tako je moralo biti pri srcu Prešernu, ko je zapel sonet:

O Vrba! srečna, draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očeta. —

Postal sem malo; zdelo se mi je, da sem se vendar precèj izpremenil: tistega veselja do molitve n. pr. ni več, in kakó rad sem doma prebiral „Življenje svetnikov“ in kakó sem sam ves hrepenel in noč in dan mislil, kako bi bil njim jednak — a sedaj? že več let nisem prijel za tako knjigo. Ne vem, bi-li še mogel čitati kaj takega. V šolskih klopeh se vse odrgne, hlače, pa tudi domišljija, kakor piše nekje Levec v Dunajskem *Zvonu*, pa tudi — pobožnost, ki jo je vcepila mati v srce.

Tema je že bila, ko sem dospel slednjič v vas. Povsod je dišalo po senu, ki so ga spravljali v kozolce. Pridem pred šolo. Oče so sedeli zunaj, mlajši bratci in sestrice so skakali okrog njih. To je bil vik in vrisk, ko so me zagledali. Objel sem vse po vrsti, očetu pa podal roko. Hitel sem tudi v kuhinjo mater pozdravit.

Ko sem povedal, da sem „izdelal“ in sicer dobro, hej, to je bilo veselje! Oj, da je vedno takó! Prišli so na vrsto drugi pogovori; rekli so mi, da sem vzrastel i. dr. Večerja mi že davno ni šla tako v slast, kakor oni večer. In zopet sem spal v svoji sobi. Pri Gromovih je bilo vse tiho; oče so mi bili malo prej povedali, da bo v treh dneh prodaja . . . O ubogi, ubogi ljudje, uboga žena, nesrečni otroci . . . In ta nočni mir, oh, ali ni to kakor mrtvaški mir? Po vasi pa so pripeli fantje, brezskrbni in veseli, pojoč ono znano:

Pobič sem star šele osemnajst let,
Cesar me hoče k soldatom imet',
Kakó bom soldat,
K' sem fantič premlad,
Pa ne morem še puške držat'?

Meni je bilo tako tesno pri srcu. Oh, mislil sem si, na vasi slišiš petje, toda ako bi pogledal v hiše, videl bi toliko trpljenja, slišal toliko joka, da bi te petje minulo za zmerom! —

Drugi dan sem se pokazal gospodu župniku, ki naju je oba z očetom povabil h kosilu. Tedaj sem bil prvič povabljen, ker ima župnik to načelo, da pred peto šolo ne povabi nobenega dijaka. Že vidim, čimdalje bolj se mi odpira lepi, široki svet! He, le jadrajmo vèn!

In res sem jadral. Ob tednu je prišel sošolec Domen, ki sva bila ž njim v dogovoru, da pojdeva popotovat na Reko in na Trsat. Očetu in materi sem povedal, da popotovanje je potrebno, saj smo pisali še nalogo:

Ta ni možak, ta ni za rabo,
Kdor tujih videl ni ljudij.

Dovolili so mi in bili celó zadovoljni. Tri gol-dinarčke sem imel v žepu, ko sva drugo jutro ob štirih vstala ter šla po Krasu mimo Št. Petra skozi Zagorje, kjer sva zavila toliko v stran, da sva obiskala Kalec, rojstveni kraj pesnika Vilharja, čegar pesem *Na Kalcu* smo letos, in gotovo tudi vi v Novem mestu, brali med „mirno-navdihnjenimi poezijami“ v Cvetniku:

Na Kalcu prebivam,
Kjer Pivkni je vir;
Po zemlji slovenski
Krog mene je mir.

— — — — —
Tam Javornik črni
Zaslanja izhod;
Po notranjski zemlji
Pozdravlja naš rod.

Pred mano se steza
Moj ljubljeni svet,
Vsa lepa dolina,
Ki Krasu je cvet. idr. idr.

Prišla sva mimo Knežaka v Ilirsko Bistrico in od tod dalje na istrski svet. Samo kamenje:

Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini.

Tužna Istra res! — Onkraj vasi Lipe sva došla Čiča (zakaj tu je prava Čičarija), ki je peljal v pletenem košu nekoliko gnoja. „Kam peljete, oče?“ vprašava. „Tje gor v ogrado“, odgovori ter pokaže visoko na nekem hribu dolinico, kjer je imel njivo, gotovo dve uri daleč.

Wer nie sein Brot mit Thränen ass . . .

Ubogi narod, narod trpinov! Pa pravijo: Čič ne dá nič . . . Kakó bo dal, ko sam nič nima?! Mahala sva jo naprej, naprej; slednjič, po deseturni hoji, ob štirih popoldne, se nekaj zasveti pred nama.

„Domen, kaj pa je tó?“ zavpijem.

„I, lej ga, morje!“ odvrne Domen.

„Morje, morje? je-li mogoče?!“ Nepopisen je bil vtisek, ki sem ga dobil, ko sem prvič zagledal morje, morje adrijansko. Padel sem Domnu okrog vratú od veselja in sem ga objel. „Morje, morje!“ ponavljal sem šepetaje. Obstala sva in gledala. Tistih 10.000 Grkov, ki so iskali pod vodstvom Ksenofontovim iz srednje Azije skozi Armenijo pot do morja, ne vem, če so z večjim čudenjem, z večjim veseljem klicali: *θάλαττα, θάλαττα* (morje morje!) — V tem slovesnem trenutku je Domen povzdignil glas ter začel peti:

Buči morje adrijansko!
Bilo nekdanj si slovansko,
Ko po tebi hrastov brod
Vozil je slovanski rod.

Ko ob tebi mesta bela
Naših dedov so cvetela,
Ko so jadra njih vojské,
So nosila njih imé.

Molči, morje! kam si djalo,
Al' si ladje pokopalo,
Jih razbilo ob peči,
Da jih videti več ni?

Ni jih morje potopilo,
Ni jih ob peči razbilo;
Da jih videti ni več,
Tega kriv je tuji meč!

Gledé na petje ti moram toliko opomniti, da sva bila sicer oba dobra pevca, toda najbolje „zadeneva“ tiste pesmi, ki so brez „not“. — Praznične volje prideva v mesto. Napisi večinoma italijanski, ptuji. Brez obotavljanja jo mahneva na Trsat. Stopnice sva štela, pa tudi

nama se ni posrečilo, dognati njih število. Sploh gledé na naju z Domnom bodi brez skrbi: nove vere ne bova izmislila. Pozvoniva pri vratih frančiškanskega samostana. Da si videl tedaj Domna, kakó se je naredil ponižnega! Kakor lisica, ki je pridigala na novi maši. Vprašal je fratra vratarja, če ne bo sedaj jedenkrat kmalu shod na sv. Trsatu. Vrtar se je namuzal ter odgovoril, da jeden shod ni dolgo, kar je bil, jeden pa bo po par tednih; pa če tudi shoda ni, naj le vstopiva. In tega povabila sva čakala. Saj veš, studiosus, pauper et humilis! Čudno se nama je zdelo, da nobeden izmed oo. frančiškanov ni hotel pogledati najinih šolskih spričeval. Najbrže se nama je bralo že na najinih poštenih obrazih, da sva „brez zvijače“, nedolžna ko „Lahov koš“. Samo jeden mlad gospod, ki je rekel, da je še klerik, naju je vprašal po imenih, češ, da si naju bo zapomnil, ako bi jeden ali drugi postal kdaj sloveč mož, da lahko poreče: Jaz sem ž njim govoril na Trsatu, in tedaj je bil ubog dijak! Povedal sem mu sicer svoje ime, toda slišal vem da ga ne bo več. Tomšič, Tomšič!! — Spala sva vsak v jedni samostanski celici. Ko sem bil že v postelji, sem se spomnil Gregorčičeve *V celici*:

Iz néme cèle v živi svet
Mlad samotar strmi,
Venočih lic bledeči cvet
Kropé mokré oči . . .

a samo prve kitice, med tem so se mi zaprle oči . . . O kako prijetno sem spal, visoko nad morjem, blizu tistega gradu, kjer so Frankopani nekdanj mogočno vladali, tisto noč pa je neznan potomec ubogih Slovencev tako kraljevo spal . . .

Zjutraj sva vstala ob štirih kakor oo. frančiškani ter šla k sveti maši na kor. Mene je doletela celo ta čast, da sem smel meh pritisniti orgljam. Hej kako so pa tudi bučale te orglje, kakor

. . . . morje adrijansko! . . .

Po maši sva dobila zajutrek, da ti razložim vse z „epiško natančnostjo“ in sicer je bila kava tako sladka, da so se mi kar ustnice sprijemale. Moj Bog! toliko sladkostij nisem užil še v svojem življenju. Zato je bila pa ločitev bolj grenka. Ko sem odhajal, bil sem tako ničemer in sem mislil, da kak mlad klerik gleda za menoj ter izdihuje:

Le rômaj, rômaj svôjo pot,
Glej, svét je lép ko vrt;
Rád bi s teboj iz teh samot —
Izhód mi je zaprt!

Mesta sva bila kmalu sita; jaz bi se bil neizrečeno rad vozil po morju, toda zastonj me

ni hotel voziti nihče, drugače pa — jaz nisem mogel. In tako so le misli plavale po vodi in pa up, kakor poje Prešeren:

Moj up je šel po vodi
Le jadrajmo za njim! —

Predno pa sva ostavila mesto, kupila sva z Domnom nekaj v spomin. Dolgo sva ugibala semtertje, slednjič pride meni dobra misel. „Veš kaj?“ pravim, „kava je tukaj mnogo cenejša nego doma. Kupiva je vsak jeden kilogram. To bo materama največje veselje.“ In res sva storila tako, iz same ljubezni do matere! A sedaj — kako bi prinesla to nesrečno kavo iz mesta, ko je vse polno stražnikov? Ker sva jo hotela udariti v gore proti Čubru, morala sva čez most, pod katerim šumi deroča Reka. Na mostu pa se je izprehajal mitničar mogočno, bahato. Kako mimo njega? Hotela sva se ravnati po načelu: divide et impera! — zato sva se razdelila: najprej je šel Domen, nesoč pod pazduho zavoj s kavo. Držal se je moško kakor grenadir, in — ušel je. Kako sem mu zavidal! Sedaj je prišla vrsta name. No, vojskovodja vem da ne bom: v odločilnem trenutku, ko sem šel mimo cestnarja in ko me je pomeril s svojimi majhnimi očmi, v tistem trenutku sem izgubil pogum, pogledal, koliko je še poti do konca mostú, hotel v obupu zbežati — pa v tem hipu me je zgrabil mali mož za vrat ter zavpil: „Stoj!“ — in ko je zavpil, pokazali so se mu v ustih trije veliki zobje, — samo tri je imel — in zdel se mi je kakor sam poganski bog Neptun ali Pozejdon, ki je varoval vode in nosil pri sebi vedno vile s tremi rogli. Ta Neptun me je vlekel po sredi mostú v veliko hišo tam pred mostom. Pomisli, petošolca, pa gnati po mestu zaradi tihotapstva! Oj sramote! Domen je stal od daleč in gledal; saj mi tudi on ni mogel pomagati. V oni hiši so me sodili; bilo je več tistih mož s kapicami zbranih. Jaz sem malo govoril: le to sem trdil, da nisem vedel za prepoved gledé na kavo. To je bila laž, vem, in sedaj mi je žal, ker ni moško, lagati se, in bolje bi bil storil, da sem kar molčal. No, slednjič so milostno sklenili, da kazni mi ne bodo nakladali, ampak samo carino bom plačal. Tisti bradati trizobi Neptun je bil pa ves čas za to, da bi me zaprli . . . k sreči ga ni obveljalo. Tako sem dal zadnje krajcarčke. Moja kava pa je bila sedaj samo za tri krajcarje cenejša nego doma v prodajalnici. Toda vse sem pretrpel rad, saj sem iz ljubezni do matere, ki sem ji hotel narediti veselje. Saj veš, kako pravi narodna pesem:

Vse to ljubezen s'tri.

Koliko pa mati pretrpi za sina! Ali ni prav, da tudi sin kaj trpi za njo?

Nosil sem tisto kavo tri dni po gorah in dolinah do doma, in ni me težila, ker sem ves čas mislil samo na to, kako bodo mati veseli, ko jim prinesem tak spomin iz Reke. Vidiš:

Vse to ljubezen s'tri.

Tisti dan sva hodila najst ur po samih gozdih hrvaških, ne da bi videla kaj posebnega. Nikdar več ne grem na tako pot. Ob 9. zvečer, ko je bilo vse tema okrog naju, naletiva sredi gozda na tolpo ciganov, ki so se greli okrog ognja. Obšla naju je sicer malo groza: kaj, če naju ubijejo? Toda razven otrok, ki so kričali za nama: „Liepi gospodine, dajte mi jedan sold!“ ni se zmenil nihče za naju, še psi naju niso oblajali, tako malo vredna sva se jim zdeli.

V Gerovo sva prišla ob 11. uri. Prenočila sva v skednju neke gostilne, na slami. Domen je bil nekaj znan z ondotnim učiteljem. Drugo jutro sva dobila zajutrek pri njem. Jako me je razveselilo, ko sem zapazil na mizi knjige „Matice Hrvatske“. Pazljivo sem poslušal, kako je mož govoril lepo, književno hrvaščino. Bil je to zares bratski pozdrav. — Po triurni hoji sva prišla v Čubar, kjer je bil doma Peter Klepec, ki je bil tako močan, da je smreke ruval z jedno roko iz tal in z njimi klepal ošabne Turke. Sedaj prebiva tam drug rod. Hrvaški abiturijentje pa gimnazijci so imeli tisti večer neko slavnost v Čubru: peli so, govorili so in plesali. Pa kako so plesali! Kdo bi mislil, dijaki! Midva sva se pomešala v njih kolo in z veseljem so naju pozdravili kot „braću slovensku.“ Pela sva z njimi in trdila, da ostaneva pri njih

„sve do dana beloga.“

Govorili smo navdušeno o slovensko-hrvaški, o slovanski vzajemnosti. Krasen večer je bil to! Že davno sem si želel sniti se s kakim hrvaškim dijakom in razodeti mu svoje srce, svoje želje. Tisti večer se je izpolnilo. Le žal, da so mladi bratje hrvaški preveč pozornosti darovali svojim ljubim, katerim so napivali v navdušenih besedah. Najbolj sem se čudil, kako znajo gladko govoriti in živahno se vèsti v družbi, vse drugače kakor mi Slovenci. Po polnoči se je ta dijaška gospôda razšla. Ostala sva sama. Prosila sva v gostilni prenočišča, vsaj na slami. Niso ga dali. Šla sva trkat v drugo gostilno. Krčmar se oglasi iz temne izbe: „Šta čete?“ „Konaka“ (prenočišča) odgovoriva. „Nije moguće“ odvrne Hrvat. „A čujte, braća smo Slovenci!“ prosiva dalje. „Uzeo te vrag, Slovenac ili Švaba!“ zarenči mož in zapre okno. — O vzajemnost, vzajemnost, taka sirota si ti! Prišel mi je na misel Preradovičev *Putnik*, ki je tudi zastonj trkal in prosil prenočišča, a ker ga nikjer ni našel, je milo vzdihoval po svoji dobri majki,

ki mu je vedno branila, naj ne hodi v ptuji svet:

Još konaka nisam našô!

— — — — —
A tudjincu siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda!

Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš svoga sina!
Da ti vidiš njega sada
Okružena od zla svega,
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zadrhtala,
U žalosti grleć njega!

Čutil sem, da je tudi to res, kar poje pesnik dalje:

Tvoja zemlja ima svoje,
Nepoznaje jače tvoje,
Tudja ljubav ljubi svoga.

Vendar zameril jim nisem, Čubrancem; kdo bo ponočnjakom odpiral? Pa bi si bila za časa preskrbela „konak“! Kaj je bilo storiti? Otresla sva čubranski prah z nog pa kar po noči ven iz Čubra, ki je res pravi pravcati — čubèr, pa proti kranjski meji. Po poti sem si za premišljevanje izbral Göthejev rek, ki so ga nam v šoli povedali večkrat:

Willst den Dichter du verstehn,
Musst in Dichters Lande gehn.

Onkraj Prezida sva stopila na kranjska tla. Kako sva zavriskala! Domen je začel peti:

• Bodi zdrava, domovina,
Mili moj slovenski kraj,
Ti prekrasna, ti edina,
Meni si zemeljski raj . . . itd.

Res je povsod dobro, doma najbolje. Pri mejniku sva se z Domnom ločila. Popoldne enkrat sem bil domá.

Toliko še vem, da sem izročil materi tisti nesrečni zveženj kave, drugega pa ne vem več, zakaj takoj sem se vlegel v posteljo; truden sem bil do smrti, od tolikega pota in skoro nič spanja. V hipu sem zaspal. Oh, Joško, in kako, kako sem spal!! Tako še nikdar ne v svojem življenju. Drugi dan opoldne sem se vzbudil. Kaj je bilo potem, ne bom Ti sedaj pravil; to sem ti pa zato tako obširno vse popisal, da se mi duh malo oživi, ker nam je Marn v šoli večkrat rekel, da se s pisanjem duh poživi in sicer bolj, če en list spišeš, kakor pa če prebereš celo knjigo; ali kakor jo je Jean Paul zavil: „Ein Blatt schreiben regt den Geist mehr an als ein ganzes Buch lesen.“

Oživi tudi ti in piši kaj

Svojemu

Ivanu.

Književnost.

Slovenska književnost.

Lirske in epske poezije. Napisal Anton Aškerc. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1896. 8°. Str. 196. Cena nevez. gl. 1.30, po pošti 1.35.; eleg. vez. gld. 2. po pošti 2.10. — Pred šestimi leti je izdal naš pesnik prvo zbirko svojih pesmij z naslovom „Balade in romance“ (prim. naš list 1. 1890., str. 156). Odtlej je objavljaj v „Ljublj. Zvonu“ one pesmi, katere je sedaj zbrane izdal z novim naslovom. Ker naš pesnik ne objavlja svojih proizvodov samo po jedenkrat v listu, ampak tudi v zvezkih zbrane, kaže s tem, da jih dovolj ceni in hoče ž njimi delovati med širšim občinstvom. In to je znamenito za Aškerčevo muzo, da ni skromna in boječa, — kakor semtertje marsikak pevec skriva svoje pesmi, ali poje kakor slavec, naj ga kdo čuje ali ne — marveč ta muza gre pogumno, s krepkim glasom med svet in hoče, da jo čujejo blizu in daleč. Zaradi tega pa ima javna kritika tem več pravice in dolžnosti oglašiti se jasno in umevno.

Ako primerjamo prvi zvezek Aškerčevih proizvodov s sedanjim, kaže se nam v tem napredek: tu nahajamo manj prizorov iz življenja, ki so ne-

prikladni za poezijo, kakor v prvem zvezku; na drugi strani pa se vidi, da so se pesniku glavni nazori okrepili in pojasnili, ker so tukaj izraženi čisteje in očitneje. V tem oziru je znamenito tudi to, da je našemu pesniku malo mari ono malenkostno opevanje prirode in njenih podrobnih predmetov, opevanje raznih nevažnih čustev, s kakoršnimi se tako rada bavi poezija: on poseza rajši po važnih nazorih, naukih, obširnih razmerah v človeški družbi, ozira se v svetovne boje, ki se vršé bodisi na socialnem ali na znanstvenem ali na nraštvenem polju.

To izraža takoj prva pesem „Moja Muza“:

Moja Muza ni mehkužna
Bledolična gospodična;
Črnogorka je, Špartanka,
Deva zdrava, ognjevita.

Moja Muza ne poseda
V mesečini v polusanjah,
Ona ljubi jasne dneve,
Ljubi vroče solnčne žarke.

Pa tudi ne premišluje samo, ampak vnema za delo:

Moja Muza se ne joče
Nad svetovnim górrjem britkim,
Resno kliče le na delo,
Ki naj spasi nas edino! —

V levi bakljo, v desni handžar
Kvišku dviga moja Muza;
Razsvetljuje teme klete
In s tirani se bojuje.

To je pač dovolj jasno in krepko.

Vsa zbirka ima dva dela: 1. Lirika. 2. Balade, legende, romance. V Liriki so zopet trije oddelki: a) Razni motivi. b) Iz popotnega dnevnika. c) Iz pesmarice neznanega siromaka. V „Raznih motivih“ so različne lirske pesmi, različne vsebine in oblike. Najlepša se nam zdi „Večna luč“:

Na polji, polji širnem tam
Stoji samôten božji hram.
Svetilka zlata v njem gorí,
Gori vse dni in vse nočí.

Svetilka gorí tudi v temnem mraku in v divjem viharju. Tudi on (pesnik) je takšen božji hram in duša svetel je oltar. Lepa primera! Tudi pesem „Kôsa“ je mila in resna ob jednom, misel v njej je prav pesniška. Domoljubna je „Staremu pisatelju“ (A. Kremplju); slaví njegovo delovanje v slavo domovine in povzema nauk:

A narod le — učiš nas ti —,
Ki domovino ljubi, brani,
Ki dela, trudi se za njó,
Zasluži, da si jo ohrani.

Veličastna je oda „Jek z Balkana“ v spomin zjedinenja bolgarskega naroda. Ljubavne pesmi so tri brez pomenljivih mislij. Jednako malopomembna je „Moderni Pegaz“, kakor tudi „Vesni“. Jako blizu proze je pesem „Slovenskim Sôkolom“, zato pa tem živahnejša „Mi vstajamo“, ki bi utegnila s krepko melodijo postati nekaka slovanska marseljeza. Težko pa je prav označiti pesem „Jaz“. Izvestno obdeluje modroslovno vprašanje v pesniški obliki premišljanja. Oni „Jaz“, ki modruje, je „moč prirodna, živa, ki se giblje brez prenehanja, od vekov večna brez prestanja, ki pozna le zakon svoj železni, nepremakljivi, strogi, večni, trdi, neoporečni, s kratka: vesoljnost.“ Njej nasproti je človek črvič, nič, igrača, atom. In Bog? O njem govori „Jaz, moč prirodna“:

O, ne proklinjaj mi „očeta“,
O, ne proklinjaj mi — Boga!
Ne „oče“, tá ni brez srcá,
Brez krivd ne tepe on detéta.
Ne! dober oče ne podí
Otrók iz hiše sred nočí.

Iz sladkega ne dramí spanja,
Ne goni jih iz stanovanja
Polnagih venkaj v mraz in mrak!
Iz postelje na cestni tlak
Slabotnih porodnic ne meče,
Ko dete v krilu jim trepeče.

Očetu smili se bolník,
Svet mu njegov je žalni krík;
Črez prag otrôka, ki umira,
Ne vlačí oče in ne tira . . .

O, ne proklinjaj mi Bogá!
Ne, „oče“, jaz sem brez srcá,
Jaz, moč vsemirna, moč prirodna,
In tebi, človek, moč usodna . . .

Pesnik navaja tukaj „dejstva“¹⁾ in dokazuje, a kaj? Da „oče“ ni brez srca, kakor je prirodna moč. „Ko bi bil Bog „oče“, ne bi ravnal tako z ljudmi, kakor se ž njimi godi semtertje. Vzrok onim nesrečam ne more biti Bog kot „oče“. Kaj je torej Bog? Po takem dokazovanju ali Boga ni, ali pa je nezmožen in brezbrizen nasproti delovanju one usodne moči; nikakor torej ni krščanski Bog. Pesnik morda poreče, da je hotel omeniti jedino le prirodno moč, ki deluje po neizpremenljivih zakonih, ne gledé na človekovo škodo ali korist in ne gledé na Boga. Toda dovolj je znano, da ta moč ne deluje brez Boga, ker brez volje nebeškega „Očeta“ nikomur niti las ne pade z glave. Ako je torej v tej pesmi pesnikovo modroznanstvo, njegova „metafizika“, reči moramo, da se ne strinja s krščanskim naukom.

V oddelku „iz popotnega dnevnika“ nahajamo marsikatero prijetno in lepo cvetko poezije. Vse pesmi pričajo, da pesnik ceni potovanje in potujoč pridno opazuje. Seveda izraža tudi svoje misli ali nazore o predmetih, ki mu prihajajo pred oči: bosanski moslem mu je všeč, ker govori mil jezik, vera njegova mu ni na mari; mohamedanko pomiluje, da je zagrnjena in neprosta; v „Husrevbegovi džamiji“ hoče videti, „kak Allaha moli Slovan“ in kliče moslemskim vernikom:

Po svoje jaz — vi pa po svoje
Kot bratje častimo Bogá:
Molitev je dobra i vaša,
Če dobrega vzdih je srcá.

Ko bi govoril pesnik o molitvi moslemovi s a m i in jo pohvalil, ne bilo bi spotikljivo; a na tak način vsporejati molitev (pač) krščansko, ki je v imenu Izveličarjevem, z mohamedansko, to je čudno.

Naš pesnik je zabeležil odmeve svojega srca na raznih krajih: v Novem Sadu, v Belgradu, Pešti, Benetkah, Rutki, Krakovu, Carigradu, na Velegradu. Z Velegrada nam zvení krščansko-slovanski glas iz navdušenih prs:

Velegrad! . . . klobuk z glavé,
Pripognite se kolena!
Zemlje bratske sveta tla
Prejmite poljub Slovena!

„Iz pesmarice neznanega siromaka“ nam ponuja pesnik nekaj lepih, radi krepkih zvokov in živih kontrastov ganljivih pesmij. Usoda siromakova od zibelke do groba, od jutra do večera je tužna. Odkrito povemo, da čislamo in ljubimo solze, ki

¹⁾ Pesem je natisnjena z naslovom „Jaz“! dné 1. m. lega srpana lanskega leta. Torej se pač ozira na prizore ob ljubljanskem potresu. Skoro bi dejali, da smo našli psihološko razlago za postanek te pesmi. Toda, kar je osebno, ne spada semkaj.

tekó iz usmiljenja. Zato nam je tudi ta pesmarica med drugimi proizvodi pesnikovimi najtehtnejša tvarina. Tudi je n. pr. pesem „Delavčeva hči“, ali „Temni nauki pojasnjeni“ — vsaka po svoje dobra. Žal pa, da je v obče stališče pesnikovo v tem vprašanju táko, da se ne moremo ž njim vjemati. Sama nevolja nad bogatini, sama nezadovoljnost izražena v hudih besedah ne pomore nikomur. Krščanskega načela v tem vprašanju pesnik ne oznanja dovolj. „Božična pesem siromakova“ opeva sicer Kristusa ubogega in trpina jako živo, toda — — pa poslušajmo:

Bil siromak si žive dni!
Tovariš naš zato si na vse čase . . .
A, ki živé od žaljev naših rok
Imeli bi te radi vsega záse.

Imeli radi bi, da ti igó,
V katero vklepajo nas siromake,
Bi blagoslavljal jim, pomagal jim
Goniti nas na trudapolne tlake . . .

Ne, ti si naš — mi bratje tvoji vsi,
Kar nas zatirancev po svetu tava,
Kar sužnjev nas brezpravnih nosi svet,
Kar hira nas in strada in zmrzava.

Česa pogrešamo tu? Ni to krščansko stališče, da se Kristusa oklepamo zato, ker je bil siromak in smo mi siromaki, ampak zato se ga oklepajmo, ker je on Izveličar, Bog, ki je resničen, pravičen, usmiljen in vsemogočen, da nam lahko pomore.

Pa idimo k drugemu delu. „Balade, legende in romance“ so po obliki, kompoziciji, deloma po izvirnosti glavni del naše zbirke. Gledé na vsebino pa so jako različne vrednosti. Ne moremo vseh ocenjati po vrsti, le nekatere značilnejše omenjamo. „Firduzi in derviš“ je mnogim kritikom nekaka vzorna satira. Res je pesniška oblika krasna, toda res je tudi, da maščevanje nikdar ne razodeva lepega značaja. Vsestransko dovršena pa je romanca: „Najlepši dan“. Kralj na smrtni postelji slovesno izjavi, da je bil najlepši dan njegovega življenja tisti, kateri je dal svojemu narodu slobodo. Divno grozna je „lškarjot“, lepa „Mrtvec Osojski“; „Mea Kulpa“, „Zimska idila“, „Ponôčna pótnica“, „Legenda o zlati roži“ imajo vsaka svoje vrline; dobro pogojena je „Kaznovani paša“. Poleg teh pa ni mnogo manj takih, katerim bi imeli marsikaj oponašati. Naš pesnik namreč ima to slabost, da se rad ustavi ob kaki čudni in nenavadni stvari in jo hoče razložiti. Razlaga pa jo, ako ne čisto napačno, vsaj jednostransko. N. pr. „Perunov žrec“ nam kaže nemškega vladiko, ki je prišel nad množico mirnih Slovanov z ukazom cesarja Otona: „Krst ali smrt!“ Trdoslav, žrec slovanski, odvrne: „Smrt!“ Nemška vojska zajame Slované:

Glej, na oltár Perúnov glavo svojo
Polaga prvi Trdoslav pod meč . . .

Za njim tritisoč bratov, sester pade —
Tritisoč v raji je mučencev več.

Na svetu je vse mogoče; Nemci so grdo ravnali s polabskimi Slovani, to je znano. Toda je-li umestno to opevati takim načinom, ki kaže tudi krščansko vero nekam odijozno? Drugodi smo zadeli na kaj čudnega, kakor n. pr. „Satanova smrt“, v kateri pa je žgoča ironija.

Rekli smo v začetku, da so se ideje v pesniku razbistrile in nazori pojasnili, zato jih jasno tudi razkazuje. Katere so te ideje in kakšni so nazori? Na prvem mestu je ideja slobode: slobode politične, slobode v društvenem življenju, slobode verske in slobode v mišljenju. Poslednjo slobodo izraža prav določno v romanci „Grešnik“. Učenec Buddhov Ambattha misli, da je grešil, ker je mislil, ker je hotel „pronikniti življenja uganko“. Buddha pa pravi, da ni grešil:

Čim bolj ti sam misliš svobodno,
Tem bolj si podoben bogú,
Tem bolj približuješ se Brahmi . . .
Le misli zato brez strahú!

Brizinški škof Janez Franc.

Le misli, Ambattha preljubi!
 Le dalje ves svet preišljúj!
 Da misliti greh bi bil morda —
 Brahmanom tegà ne verúj.

Druga misel, ki vodi in vnema pesnikovo delovanje, je krivica, katero trpé ubožci in drugi zatiranci. Tretja ideja pa je slovanstvo, čeprav tičí nekoliko v ozadju. To so zvezde na obzorju pesnikovem.

O pesnikovem obzorju poudarjajo, da je jako obširno. Res obsega pesnik s svojim duhom mnogo dežel, mnogo narodov, mnogo verstev. V njegovi poeziji ni prazne jednoličnosti, niti v obliki niti v mislih. Žal, da v tem obzorju ni onega trdnega stališča in pravega središča, ki mora prav tako oživljati pesmi, kakor duša oživlja naše telo. To je krščansko prepričanje in mišljenje. Vera mohamedanska, zendska, buddhovska, poganska nastopajo takim načinom, in krščansko naziranje se kaže v taki obliki, da na podlagi teh pesmij ne moreš prisoditi našemu pesniku naslova, da je odločno krščanski pesnik. In prav to izraženo krščansko mišljenje moramo zahtevati od pesnika, čegar glavna moč je v naukih, v opominih, v vne-manju, skratka: čegar smér je bolj praktična nego čisto umetniška. Aškerc neče biti samo umetnik, marveč nastopa s praktičnimi pozivi, kakoršne smo brali takoj v prvi pesmi. Ima pač kot umetnik lepih vrlin, katerih nismo zamolčali, a teženj njegovih ne smemo prezirati, ker so te za pesnika glavna stvar.

Kakor so čitatelji razvideli, kaže se tudi v Aškerčevih poezijah grozno socialno vprašanje, kaže

njegovo žalostno stanje: nikakor pa ne vé pesnik temu vprašanju odgovora. Seveda, — saj ni sprejel krščanstva v svoj program. Obžalujemo, da pesnik ni prišel dalje kakor do žalostnih socialnih pojavov. Ali misli morda, da je vprašanje s tem „rešeno“, ako kličemo smrt tiranom? Ali je pesnik-filozof prezrl, da so tudi tirani ljudje, in da izvira tiranstvo iz človeške narave, iz zgodovine? Tiranov ne bodete odpravili, ako ne poboljšate človeštva; poboljšati ga pa ne more nič drugega kakor krščanstvo.

Bodi dovolj! Dovolj obširno smo ocenjevali najnovejše pesniško delo in sicer zato, ker smo hoteli razkazati je čitateljem, pa tudi zato, ker večina ocenjevalcev pesnika le površno umeva in misli, da je dovolj povedala, ako imenuje pesmi krasne, pesnika prvaka in ako udari parkrat po kakem nasprotniku, da je to oceni za zabelo. Kar se nas tiče, oziramo se na Aškerca kot na znamenitega umetnika, živahnega in neustrašnega mislitelja, krepkega borilca za slobodo, brezozirnega sodnika socialnih napak in človeških slabostij: a istinito krščanskega pesnika v tem zvezku nismo našli. V teh pesmih pogrešamo prav tega, s čimer bi mogel pesnik zares povzdigniti slovenski narod, s čimer bi mogel pozitivno delovati: pogrešamo krščanskih vzorov, krščanskega navdušenja, krščanskega prepričanja. Komur pa ni mnogo do krščanske vere, — kdor je čist filantrop brez barve —, ta lahko in po pravici hvali našega pesnika.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Danes podajemo svojim čitateljem prvo barveno sliko in sicer natančno posneto po oljnati sliki iz nekdanjega kartuzijanskega samostana v Bistri pri Vrhniku. Gospod Obreza na Vrhniku ima iz omenjenega samostana poleg te slike še dvanajst apostolov, katere večinoma pozneje objavi naš list. Podobe so okoli 60 cm visoke in 40 cm široke. Slikane so krepko, dejali bi, realistično. Skoro gotovo jih je izdelal kak menih, ki se je v slikarstvu izolikal na Laškem. Stare bi utegnile biti kakih 150 — 200 let. Naša slika je izmed vseh najlepša. Ni je treba razlagati niti hvaliti. Rečemo samo, da se nam zdi dostojna *Boga-Izveličarja*. O drugih slikah ob drugi priliki!

Knežji dvorec, izmed največjih posvètnih stavb v Ljubljani, prav sedaj podirajo. Potres ga je do cela uničil. Sedaj omenjamo samo, da je bila v drugem nadstropju na strani ob Gosposki

ulici velika in visoka dvorana (14 m dolga in 10,3 m široka, kakih 8—9 m visoka) vsa poslikana. Na dveh nasprotnih stenah so bili simbolično naslikani štiri letni časi, poleg tega na severni strani Dijana s psi, na jugu (menda) Venera z Amorji; na vshodu ob stropu jutro, na zapadu večer. Na stropu pa je bila Aurora, od katere so konji bežali na štiri strani. Sploh niso bile slike nič posebnega; najlepše je bila narejena in najbolje ohranjena Aurora na stropu. Nad vrati skozi vshodno steno je bila letnica 1673.

Zvezdoslovni koledar za mesec kimovec.

Ta mesec je jako ubožen gledé na nebesne pojave. Skoro vsi planeti so nevidni, razven rdečega Marta, ki vshaja tri ure po solnčnem zapadu. (O njem bomo kmalu izpregovorili kaj več.) Solnce gré dné 22. skozi ravniki, noč in dan sta tedaj jednako dolga, poletje mine in mrzlikasta jesen se začinja.

Socijalni pomenki.

(Dalje.)

VI. Iz rimske povestnice.

(Razmere. Graha. Špartakov upor. Bogataši. Od kod propad?)

V rimski zgodovini se še jasneje, nego v špartanski ali iz Platonove sanjarije, učimo, kako propadajo države, ki nimajo zdravega družabnega temelja.

Ideje, ki so vladale stari Rim v kasnejši dōbi, so v našem času vir socijalni demokraciji. Ta stavek se bo morda marsikomu zdel čuden. Zato ga moramo nekoliko pojasniti. Priznavamo, da v rimski državi ni bilo komunizma niti v teoriji, niti v praksi. Boja proti zasebni lasti nima v svojih zapiskih rimska povestnica. Družabne prekucije, ki sta jih poskusila Graha, Tiberij in Kaj, ki so jih uprizorili sužnji in gladijatorji, izvirale so sicer iz gnilih družabnih razmer in so izkušale popraviti jih, toda komunistične ali socijalistične se ne morejo imenovati. Tiberij Grah ni namerjal drugega, kakor ljudstvu dati dovolj kruha in drobtino političnih pravic, vitezom pa dati več moči proti patricijem in senatorjem. Razmere so bile takrat v Rimu dovolj žalostne. Samo suženj, samo berač brez pravic, brez veljave, kamor si pogledal. Po punskih vojskah je imel Rim polčetrți milijon prebivalcev in med temi je bilo samo 2000 posestnikov. Dvetisoč oseb je v tem ogromnem mestu smelo trditi o sebi, da kaj imajo; vsi drugi niso imeli nič. Na kmetih so se širila velikanska posestva (latifundije); že v prvem stoletju pred Kristusom ni bilo nobenega slobodnega kmeta več. Uničila jih je lakomnost trdosrčnih davčnih zakupnikov in sebičnost uradništva. Začetkom so kmetje prodajali svoje otroke v sužnjost, da so mogli s skupičkom plačati davke, kasneje so prodajali svoja zemljišča, nazadnje še same sebe.

Blagi Tiberij Grah, sin vzorne matere Kornelije, hčere afriškega Scipijona, je videl, kako se širi ta poguba, katere konec je moral biti in je tudi bil popoln propad kmečkega stanú. Zato je izkušal spraviti v veljavo primeren kmečki (agrarni) zakon gledé na državna zemljišča. Nobeden naj bi ne imel pravice imeti več nego 500 oralij javnega posestva zase in po 250 za vsakega sina. Poleg tega naj bi se bila kralja Pergama zemljišča razdelila med ubožne plebejce.

Z vso silo plemenite, značajne duše se je lotil Tiberij dela za siromašno ljudstvo. Ko se je vračal iz Numancije, kjer se je junaško boril za domovino, je potujoč skozi Etrurijo videl, koliko trpi delavsko ljudstvo in nima zato nič pravic, marveč le zaničevanje in zatiranje od vseh strani.

Bolestno je zaklical: „Lažnivo trdé vojskovodje, da se v vojski bojujejo za svoje gro-

bove. Divje zveri imajo pač svoje brloge, toda rimski državljani, gospodarji svetá, nimajo niti koticčka za svoj grob.“

Tiberij se je potegoval vrh tega tudi za to, da se okrajšajo vojaška službena leta ubogim plebejcem.

In kaj je dosegel ta blagi mož? Umazano sebični in brezsrčni patriciji so ga ubili in brata Kaja, ki je za njim nastopil, so tirali v obupno smrt. Tritisoč njegovih prijateljev so pa kruto umorili.

V takih razmerah, kjer se je tako branilo tudi krivično lastništvo, seveda ni bilo mesta komunističnim idejam. In vendar ponavljamo zopet, da so prav te razmere prenovljene v našem času v rimskem dubu vzrodile socijalno demokracijo. Dokaza ne ostanemo dolžni.

Gnile družabne razmere nam dokazujejo že preje omenjene suženjske vstaje. Znanе so; znano je tudi, da je pod Špartakovim vodstvom vzbujena vstaja končala življenje 12.300 gladijatorjem in 40.000 ubogim sužnjem. Krásovi vojaki so jih pobili.

Neki duhovit mož pravi, da se revolucije morajo proučevati, ne pa obsojati. O prekucijah nesrečnih sužnjev velja ta stavek še bolj, nego sicer. Tlačena človeška narava se je sama vzdignila zoper neznosne krivice, in lep dokaz, da tudi najkrutejša sila ne more zatreti v človeku zavesti njegovega dostojanstva in njegove osebne časti, so nam ravno imenovane suženjske vstaje.

Milijoni ljudij brez pravic, brez imetja, izročeni na milost in nemilost surovim, pohotnim bogatinom! Teh peščica se je pa valjala v prigoljufanem ali priropanem zlatu. Naj omenjamo samo nekatera znanejša imena teh bogatinov: Publij Krag je imel 120 milijonov frankov (kron) imetja, Sulla 150 milijonov, gledališki igralec Roscij 20 milijonov, Ezop 5 milijonov, dasi je tako razmetaval denar, da ga je včasih stala jedna pojedina nad 20 tisoč frankov, Emilij Skaver 80 milijonov, Demetrij, Pompejev oslobojenec, 19 milijonov, advokat Hortenzij 20 milijonov, Lukul 120 milijonov, Salust 60 milijonov, Mark Antonij 120 milijonov, Virgil dva milijona. Avgust 200 milijonov, Apicij 19 milijonov. Ta grozni požrešnež se je sam usmrtil v strahu, da ne bi mu bilo treba gládú umreti. Po svoji zapravljalivosti je namreč zapravil toliko svojega imetja, da sta mu nazadnje ostala le še bore dva milijona frankov sedanje vrednosti. Tiberij je imel 500 milijonov, Kaligulov oslobojenec Kalist 40 milijonov, Klavdijev ljubljenec Narcis 50 milijonov, filozof Seneka 60 milijonov, mlajši Plinij 20 milijonov i. t. d.

(Dalje.)

Poziv!

Že pred par leti se je sprožila misel, naj bi se velezaslužnemu pisatelju slovenskemu, **Davorinu Trstenjaku**, vzdala na rojstveni hiši v Kraljevcih pri sv. Juriju ob Ščavnici spominska plošča. Ker se je slavnost odlašala od leta do leta, sklical je gosp. dr. Jurtela na dan 2. m. m. k sv. Juriju ob Ščavnici posvetovalen shod, ob katerem se je sklenilo vzdati vendar jedenkrat in sicer dné 6. kimovca Davorinu Trstenjaku skromen spominik v njegovo rojstveno hišo.

V to se je sestavil takoj poseben odbor, in tudi plošča iz sivega marmorja s primernim napisom se je že naročila. Da pa se poplačajo troški, obrača se podpisani odbor tem potem do vseh rodoljubov z iskreno prošnjo, naj blagovolijo nabirati ter pošiljati prispevke gospodu J. Kunce-tu, župniku pri sv. Juriju ob Ščavnici.

Slavnost sama se bo godila dné 6. kimovca s tem le vspešdom:

1. Ob 10. uri v cerkvi sv. Jurija ob Ščavnici slovesna propoved *dr. Antona Medveda*, nato slovesna sv. maša. — 2. Ob 12. uri obed. — 3. Ob $1\frac{1}{2}$ 2. uri večernice. — 4. Ob 2. uri odhod v Kraljevce na rojstveni dom Trstenjakov. — 5. Slavnostni govor *dr. M. Murka*. — 6. Odkritje spominske ploče. — 7. Petje.

Sv. Jurij ob Ščavnici, dné 3. mal. srp. 1896.

Odbor:

Odvetnik *dr. Jurtela*,
načelnik.

Jur. *Matevž Senčar*,
tajnik.

Župnik *Ivan Kunce*,
nam. in denarničar.

Poziv!

„Pedagogičsko društvo“ je z izdajo 6. letnika dopolnilo 10. leto svojega obstanka.

Slovensko učiteljstvo se ozre lahko z zadovoljstvom na prvo desetletje tega društva, zakaj društveno delovanje niso pohvalno priznale samo višje šolske gosposke, ampak društvene knjige so bile tudi pri predlanski učni razstavi v Gorici odlikovane.

Ob tej priliki izreka odbor vsem dosedanjim podpornikom in sodelovalcem svojo najtoplejšo zahvalo ter jih prosi še daljne naklonjenosti.

Odbor ima sicer že nekaj gradiva nabranega za prihodno knjigo, ki izide po novem letu, vendar se mu bo jako ustreglo z novimi spisi pedagogičsko-didaktičske vsebine. Društvo pa potrebuje tudi še obilne gmotne podpore, da bo moglo

poravnati vse tiskovne stroške ter založiti kako novo knjigo.

Najbolje bi se nam ustreglo z obilnim naročevanjem do sedaj še ne razpečanih društvenih knjig. Zato vljudno vabimo slovensko učiteljstvo in razumništvo, naj seže po teh knjigah ter društvu pripomore do boljšega gmotnega stanja, ki je potrebno k daljnemu uspešnemu delovanju. Ob enem pa prosimo, naj ostanejo tudi vsi dosedanji člani društvu zvesti; naše gospose profesorje in častito duhovščino pa še posebej najvljudneje vabimo, naj pripomorejo društvu s pristopom in sodelovanjem do tega, da bo „Pedagogičsko društvo“ ustrezalo popolnoma ljudskemu in srednjemu šolstvu slovenskega národa!

V Krškem, meseca julija 1896.

Odbor.

Nerazprodane društvene knjige so:

III. *Pedagogičski letnik*, cena gold. 1.40. Vsebina: Izkustveno dušeslovje. Nekaj odlomkov iz Jana Amosa Komenskega „Didaktike“. V šolski delarni. Spomini na Dunaj. Pogled na pedagogičsko polje l. 1888. Poročilo o „Prvi stalni učilski razstavi“ na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

IV. *Pedagogičski letnik*, cena gold. 1.40. Vsebina: Jezikovni pouk v ljudski šoli, I. del. Navod k početnemu risanju in oblikoslovju. V šolski delarni II. Iz risarske izložbe v Norimberku. Vpliv prirode in hrane na zdravje človeško. Pogled na pedagogičsko polje l. 1889. in 1890. Poročilo o prvi stalni učilski razstavi na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

V. *Pedagogičski letnik*, cena gold. 1.40. Vsebina: Jana Amosa Komenskega I. Šola v igri, II. Kako pregnati lenobo iz šol. Simon Rudmaš, koroški šolnik in domoljub. Jednostavni predmeti iz stavbarstva in strojstva. Kotomerstvo. Iz norimberške risarske izložbe II. Pogled na pedagogičsko polje l. 1891. Statistiški pregled ljudskega šolstva v Avstriji l. 1890. Poročilo o prvi stalni učilski razstavi na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

VI. *Pedagogičski letnik* z znano vsebino. Cena za neude 1 gld. 50 kr.

Občno vzgojeslovje po 80 kr.

Občno ukoslovje po 80 kr.

Izkustveno dušeslovje po 80 kr.

Jezikovni pouk v ljudski šoli I. del po 80 kr.

Nazorni pouk v ljudski šoli po 1 gld. 50 kr.

Navod k početnemu risanju in oblikoslovju po 40 kr.

Pouk o črtežih po 50 kr.

Pri cenah je vračunjena tudi že poštnina. Vse te knjige se lahko naroče v vsaki knjigarni ali pa pri odboru „Pedagogičskega društva“ v Krškem.

I. in II. Pedagogičski letnik sta razprodana.